JVLIVS SECUNDUS.

DIALOGVS

Anonymi cujusdam *Authoris* festivus sane ac elegans.

Interlocutores { JULIUS. GENIUS. S. PETRUS.

Lector, risum cohibe.

Dialogo præfixum est ab Editore *Colloquium*, Dialogistæ, qua fieri potuit, *Exquirendo* destinatum: Quem *Magnum* illum fuisse ERASMUM, tam Rationibus, quam Testimoniis efficitur.

Julio Secundo accessit *EUCLIDES CATHOLICUS*, Rom. Ecclesiæ Fidem non minùs lepide Demonstrans, quàm Mores Artesque Rom. Pontificum graphice depinxit Erasmus.

OXONII. 15

MDCLXXX.

JULIUS SECUNDUS.

DIALOGUS

Anonymi cujusdam *Authoris* festivus sane ac elegans.

Interlocutores { JULIUS. GENIUS. S. PETRUS.

Lector, risum cohibe.

Dialogo præfixum est ab Editore *Colloquium*, Dialogistæ, qua fieri potuit, *Exquirendo* destinatum: Quem *Magnum* illum fuisse ERASMUM, tam Rationibus, quam Testimoniis efficitur.

Julio Secundo accessit *EUCLIDES CATHOLICUS*, Rom. Ecclesiæ Fidem non minùs lepide Demonstrans, quàm Mores Artesque Rom. Pontificum graphice depinxit Erasmus.

OXONII.
MCLXXX.

2-

Mandat porro Pontifex (nempe Hadrianus sextus Francisco Cheregato Fabrianensi Episc. Publicis Comitiis 25. Novemb. an. 1522. Norimbergæ habitis Nuncium agenti) *ingenue ut fateatur ex Peccatis hominum, maxime* Sacerdotum & Præsulum, *natam hanc Rerum* perturbationem : *etiam in ipsa* Sancta *Sede ab aliquot annis* abominanda pleraque *perpetrata, multos fuisse* abusus *in* Spiritualibus, *multos* excessus *in* Præceptis; *denique omnia sic in* deterius *mutata, ut Lues a* Capite *ad* Membra, *a summis* Pontificibus, *ad minores* Præsules *devergens, latè se diffuderit, ac* vix unus aliquis reperiatur rectè faciens, atque ab ea tabe immunis. *Hæc ab ipsius Nuncii Ephemerida transcripsit Petr. Suavius (sive Sarpius) in Hist. Concil. Trid. lat. red. pag.* 20.

Quæ tunc facies Sanctæ Ecclesiæ Rom. *quàm fœdissima ! cum Romæ dominarentur potentissimæ æque, ac Sordidissimæ Meretrices, quarum Arbitrio mutarentur Sedes, darentur Episcopi, &, quod auditu horrendum, & infandum est, intruderentur in Sedem Petri earum Amasii Pseudo-Pontifices, qui non sint nisi ad consignanda tantum tempora in catalogo Romanorum Pontif. Scripti.* Baronius *ad An.* 912. *Num.* 14. *Lit.* [illegible]

Et paulo post. *Qualesnam reris delectos ab hisce Monstris Presbyteros, Diaconos, & Cardinales fuisse putandum : cum nihil tam naturæ insitum sit, quam unumquemque sibi Similem generare.*

Dormiebat tunc plane alto(ut apparet) sopore Christus in navi ——— *Et, quod deterius videbatur, deerant qui Dominum sic dormientem clamoribus excitarent Discipuli.* ——— *Et optasse hos omnes Dominum dormisse semper, & nunquam in Judicium surrecturum.* Baron. ibid.

Deus Æterne, *nisi* vigilares, *quam* male esset Mundo, quem Regimus *nos, ego miser* Venator, *& ebrius ille*, & *Sceleratus* Julius. Maximilianus *Imp. referente* Prideauxio.

Ad

Ad IULIUM II. *Redivivum.*

IRe vel optares tecum tua *Facta* sub *umbras*,
Sed *purgatrices* passa nec ista *faces*:
Sordescis post *Fata* Ligur, nam *Julius* exis
A *prelo*, in *Cathedrâ* qui modo *Cæsar* eras:
Has lego dum *chartas*, sileant *Diplomata* Juli,
Cedit *Colloquio uel tua Bulla* tuo.
Hic *falsum* Te Roma Patrem, *verumque* Nepotem
Te videt *incesto* Sixtus ab usque thoro.
Teque *triumphanti* victrix Bononia *plorat*:
Te gravior *Venetis* nulla *Procella* vadis,
Te *præsente* nequit *rubros* gestare Galeros
Rubra Cohors; *flatu* stantque, caduntque, tuo
Tu *Mare* turbasti totum *Piscator*, & *undis*,
Non pariter *Petra*, par tua nota *Fides*.
Gallia Te *Pestem* sentit, Ferraria *Vulpem*,
Si tibi det *Nummos* hæc, dedit illa *Luem*.
Quæ jam cura *Gregis*! morbo, scabieque laboras;
Dum *Pastor* fœdas *fædior* inter oves?
Quin Tu pone *pedum*, Pastoris & exue *Nomen*;
Cum fueris notus *Vir* Gregis ipse *Caper*.

Ad Julium.

Quid juvat hoc strepitu *Sedes* turbare *quietas*?
Vin', simul ut *trepident* motibus *Astra* tuis?
Martyriis Venetûm *Cælestia* Tecta *replêsti*;
Carnifici credis posse *vacare* locum?
Clave, *errante* licet, *certe Petrum* esse probasti
Petram; blanda nihil verba minæve *movent.*
Sedes linque *pias*; agnoscat *adultera Roma*,
Astra, vides renuunt Te *Dominũ* atque *Deum*.
Attribuit *Latio* Terrarum mensor *Avernum*;
Juli, *hunc*, cum nequeas *Sidera*, jure *petas*.
Triplicis *hic* dominum *Mitræ* triplici *ore* salutet
Cerberus; *hic* charas det quoque *Plutus* opes.
Non erit *Hæreticus* tibi nunc metuendus *Erasmus*;
In *lucẽ* tantis qui trahat ex *tenebris*.

JULIUS.

O Cyus huc *rapidis* exercitus advolet *Alis*,
  Effundant *turmas* nunc mihi castra *meas*.
Julius ille ego sum, *gladio* qui clave *patentes*
  Efficiam, *claudis* quas modo, *Petre*, fores.
Addantur plures, *solidis* licet, orbibus orbes,
  Cingatur *vallo* pallida Luna *novo*.
Disrumpam *implicitos* Bombardæ *fulmine* muros,
  Et cedent *flammis* Sydera victa *meis*.
Disrumpam, —— *perii* quis me male perdidit ictus?
  Quam longè à flammis Sydera *tuta* meis?
Ah, video, *sævus* quam ridet *Erasmus* acerbum;
  Crudeli *Cælos* abstulit ille *joco*!
Quin *novus* insurgit, novus *acrior* instat *Erasmus*,
  Cui videor, vel *sic*, non *satis* esse miser.
Siderea mihi nempe parum est excludier *Aula*,
  Ni quoque *Sulphureum* deprimar usque *Lacum*.
Quam *metuenda Sago toga* sit, quæ *carcere* claudit
  Æterno victos imperiosa *Duces*?
Pontificem supra *scandit* Doctrina *Supremum*;
  Sola regit *Cæli*, sola *Erebique* fores.
Quid non *docta* manus valeat, plus *Clave* potenti,
  Plus *gladio* plumam quæ *valuisse* facit?

In

In Dialogum, Erasmianum *fuisse, jam tandem deprehensum :*

FRatrum turba *Nothũ* petulans perstringat *Erasmũ*,
Illius, hæc Proles est *Genuina*, Patris:
Imbelles Monachos gracili modulatus *Avena*,
Inde tonis *Tragicis* Arma *Papamque* canit:
Bellatorem acris sternit sub Acumine *Pennæ*;
Et Calami *Mucro* plus valet *Ense* Papæ:
Cernitur en *multi* modo clarus honore *Triumphi*,
Doctos post *Currus*, Julius *ipse*, trahi.
Clavigerum ludunt *Claves*; Cœlique *patentes*
Dans *aliis*, *clausas* invenit *ipse*, Fores:
Sedantique *breves*, quos ipse *accenderat*, Ignes,
Addidit *æternos* altera *Docta* Manus.

Julius *Acta* refert sua (*Cæsaris* instar *Iüli*)
Solus, qui *Gessit*, *Dicere* dignus erat.
Papa quibus *vivat*, Mores, quibus *imperat*, Artes,
Mirum, quam liquido hæc *parva* Tabella refert!

Pessime Paparum, ne Sævi *Magne* Sacerdos,
Optima non aliter *Fabula* factus eras.
Nempe bonum *Cathedra* nec te quis dicat, Iüli,
Te neque *Colloquio* dixerit esse *malum*:
Moribus orta *malis* sic Lex *bona*; sic tua, *pulchrum*,
Larvalis Facies cernitur, *Artis* Opus.
Plus nihilo *Ænean* laudavit Musa *Maronis*,
Heroem Cæcus *Mysta* vel ille suum:
Nobile quam, Juli, te *nobilitavit* Erasmi
Ingenium (*Mundus* Nobile *siquod* habet.)
Nempe *tibi* Calamo, quò Cœlum *occludit*, eodem
Notum de *Vitiis* Nomen ad *Astra* vehit:
Luce sed *Æterna* donavit & *Alter* Erasmus,
Æternas meritum dum premit in Tenebras,

Super Diologo bene prolixo, breve Colloquium, Diologi potissimum Authori rimando destinatum. Colloquentibus Critobulo, Bibliopola.

CRit. *Istbac*, (*ni fallor*) Bibliopolæ *quem quæro*, *nova est* Officina. *Nec illum tamen intus aspicio. Verum*, apertis *foribus*, *non prodiisse eum* foras, *sed* intra *se in Domum recepisse*, *autumo. Heus*, *hui*! *ubi ubinam ille est qui hic habitat* Magus? *Opportune admodum salutandus ades*. Bib. *At num*, *quod detonantem modo inaudivi*, Magi *Nomine*? Magosne *quæso*, *inter* Bibliopolas, *præsertim* Oxonienses, *quærendos censes*? Crit. *Imo* & inveniendos; *te saltem*, *qui Voti sui compotem fecisti* Julium: Atque nunc quoque (*inquit pag.* 7.) utinam Magus aliquis me in vitam restituat. *Te* (*inquam*) *qui* lx. prope supra c. jam annos mortuo, *hoc illi tandem præstitisti* Officium, *quid quæso* Mago *minus suspicari queam*? Bib. *Ipsum sanè Julium*, Luciferi *permisimus* Generalem *agere apud Inferos* Vicarium, *utpote huic multo aptiorem* Muneri, *quam* vicibus *istis*, Spiritui Sancto *propriis*, Christi *in terris gerendis*. Dialogo *solum* (*si bene unquam apud* Nostrates) *noto*, *oblivione saltem non* longiori, *quam* altiori *sepulto*, *è* tumulis *suscitando*, *recentique*, (*qua dignus est*) vitæ *restituendo operam* (*eamque satis* honestam) *impendimus*: *Verum*, *si quid* Magica *valerem* Arte, *te* Δαίμονα *plane* Criticum *meum jam infra* circulum *nactus*, *quot vexato Quæstionibus* Responsa *tibi extorquerem*? Crit. *Consulturus fortean*, *ut* Hermolaus *olim* Barbarus, *nactus colloquium* Dæmonis, *quid sibi velit* Aristotelis Ἐντελέχεια? Bib. *Imo ne latum quidem Pedem* Dialogi *Pomæria consultando transgressurus*, *quem è* Preli *utero* (*ut in* humanis *etiam fit Partubus*) lachryimantem *expressum*, *detersa nondum* facie, *ad tuas* (*vere mihi* amicissimas) *transmisi manus*. Crit. *Ast ego vel sic* lepidam *Libelli* frontem *subridens primum intutus*, *avidis*

mox

mox oculis Totulum *devoravi*; *cum* Gaudio *legi, absque* Tædio *relegi*: *Ac proinde cum, Amicitiæ nostræ* Vinculis, *tuorumque in me Officiorum* obligationibus, *Vim quandam plusquam* Magicam *haud* invitus *inesse sentiam*, *tuum esto* percontando *præire*. *Ego* (*qui planè* Davus *sum*, *non* OEdipus, *quem velles, Criticus*) respondendo *sequi adnitar, quoad potero*. Bib. Immerito *prorsus hæc facta* mihi *gratia*; *De* Dialogo *imprimis* sic perlecto *quænam tua est* sententia? Crit. *Plane optima*: Nigrum, *ut aiunt, suo* Rubro (*quod Librorum paucissimis* nunc dierum *editis contingit*) *per omnia* respondens *reperi*; *Dialogum scil*: festivum *totum*, *ac* elegantem; *Summique Pont*: Rom. Genium, *atque* Ingenium, *Vivendi* Mores, *Regnandique* Artes, *parva in* Tabella *non* obscure *adumbrata*, *sed* vivis, *quod ajunt*, *coloribus omnia* adamussim *descripta exhibentem*: *atque adeo aliis* Cordi, *tibi* Commodo, *futurum auguror*. Bibl. *Imo* mihi *maxime futurus est* Cordi, *si* & Commodo: *Cor enim est* Bibliopolæ *Commodum*. *Salva res est*. *Verum Nascentis recens Bibliopolæ cum primum*, *uti par erat*, *consuluisti jam* paucis *Commoditati*; *Curiositati*, pluribus *satisfaciendæ proximus detur locus*: *Quo tempore*? *qua occasione*? *quo denique ab Authore conscriptum existimas Dialogum*? Crit. *Arduis hisce in Critica Quæsitis*, *quo clarius satisfiat cumulatiusque*, Erasmi *Epistolas*, *suis subductas sedibus*; *huc mihi adporrigito*. *Ex istis enim*, insitisque *ipsius Dialogi* Criteriis, *me*, *tanquam ex* Tripode, *postulatis tuis responsurum spero*. Bibl. *Vin' utrumque Volumen*? Crit. *Primum* (*edit. Flesherianæ*) *omnes habet Erasmicas*, *nostroque igitur sufficiet Instituto*. Bibl. *Primum en tibi Volumen*. Crit. *En tibi vero ex lib*. 12. *Ep*. 1. *Quæsitis duobus primis ut simplex*, *ita* & *breve Responsum*: Is (*Dialogum intelligit*) ut ex Argumento satis constat, scriptus est odio Divi Julii Pont. Max. (*Occasionem vides*) Schismatis tempore: (*schismatis scil*. illius, *ut Julio vivo orti*, *ita* & *mortuo aliquandiu manentis*; *ut utrumque satis liquido ex Dialogo patet*.) *Scribendi* Tempus

pus

pus (*Vivone enim adhuc, an mortuo demum Julio scriptus sit, nihil habemus satis explorati*; *minus licet* definitum *agnosce*. Bibl. *Agnosco, & gratulor; magis adhuc de invento itidem* Authore *gratulaturus*. Crit. *Hic* labor, *hoc* opus *est*. Aliorum *primo Sententias ex* Erasmo *referam*; *dein perpendendam prolaturus & meam*. Bib. Utrisque *interim Auribus* arrectis *auscultaturus adsto*. Crit. *Quin &*, Oculis *etiam attende, quæ præ oculis est*, Epistolæ. Quidam (*inquit Erasmus*,) testabantur, Hispani cujuspiam esse, sed suppresso nomine; Rursus alii Fausto Poetæ tribuebant; Alii Hieronymo Balbo. Bib. *Harum vero quænam tibi arridet Sententia?* Crit. Nulla *hercle* omnium *mihi placet*: *nec* Erasmo *etiam* referenti *placuisse* ullam *credo*, *licet* alios *ita credidisse illi tunc temporis perplacuisset forsan maxime*. Bibl. *Eo autem enixius* animi tui *hac in re Sententiam expecto*. Crit. *Mihi sane* Erasmus *ipse pro* indubitato *habetur* Authore. Bib. *At quibus ducto* Argumentis? *Mihi equidem non desunt ad* credendum *valida*, Jucundum *scil.* & (*Potentius adhuc* Bibliopolæ Topicum) *Utile*: Togatæ *enim quisnam* Gentis tanti *secutus Authoris*, Insolentis adeo *Argumenti Dialogum*, quantivis *redimendum non putaret? mihi ergo ad* credendum *ut vides paratissimo*, *quænam tibi Rationum Momenta ad* probandum *suppetunt*? Crit. *Nec* paucis *nitor*, *nec* levibus *conjecturis*, *Principio* Dialogorū Ἀρχιτέκτων, quē *superius*, *hoc nostro movit seculum pene solus*, *longe* maximus, *erat Erasmus*. *Deinde* hujus *Dialogi Authorem*, *nec* Pontificiorum *totum*, *nec totum* Protestantium *partibus addictum*, *sed* Semi-Papistam *fuisse*, *luculenter satis ex* Dialogo *patescit*: *Talis vero &* *ipse olim* erat, *hodieq*; pingitur *Erasmus*. *Rursus acriter admodum*, *obliq*; *licet*, *in* Monachos *tam* Franciscanos, *quam* Benedictinos, *invehitur Dialogista*: *Seculo autem* (*quo floruit*) *proxime elapso quis*, *quæso*, Monachorum Μάστιξ *plane* Malleusq; *præter Erasmum*? Nec *in* Monachos *solum*, *ut par erat*, *sæpe* liberius, *sed & in* Monarchas, *quam par erat*, licentius *semel locutus*, *nempe prioris edit. pag.* 14 (*tua enim* prudens* *dispunxit*:) *etiam inde satis se prodit*

Author

*Quæ id genus Sententiæ, quæ Typis hisce dispunctæ fuerant, locis suis (nempe ad 13.um et 15.um paginarum margines) Calami Postliminio restituuntur.

Author vel Libera *jamjam oriundum* Repub. *vel sub id saltem, cum oriundus erat, tempus in Libertatem se asserendi, Armisque etiam vindicandi, anjam sedulo meditante;* Talem *vero fuisse Erasmo* Patriam *nemo ignorat, nisi quis forte, sciens Frasmum,* Roterodamum *nesciat. Porro Dialogi scribendi* Occasionem *ipse (qui optime omnium novit) asserit, in Julium fuisse Authoris* Odium: *Eorum autem omnium, qui* Papæ *nuncium plane non remiserant (dignique utcunque erant in minimam* Competitionis *bujus partem cum* Erasmo *venire,) cedo, si potes, quempiam adeo exacerbati odio in* Julium *animi, ac ipse erat Erasmus. Hoc tibi quo constet luculentius, consule adnotatas ad marginem Epistolas, quarum omnes ad Verbum Locos eo spectantes huc transcribere longius esset, quam ferat brevis quod instituimus Colloqui ratio: Loci tamen* unus *atque item* alter, *unde* novæ *etiam desumendæ sunt conjecturæ, tam levi* digito *ad marginem scil.* indigitando *non sunt prætereundi. Primus occurrit lib. 29. ep. 9. ad* Buslidianum: In præsentia quidem, in Italia mire frigent studia, fervent bella; Summus Pontif. Julius belligeratur, vincit, triumphat, planeque Julium agit. *Præter* Dicterium *satis* aculeatum *in* vivum *etiam* Julii *caput vibratum, data est Ep.* Bononiæ 15.*Cal. Dec. An.* 1506. *eo* Loci, *& sub id* Tempus *quibus, splendidissimus agebatur à* Julio Triumphus, *tantopere ab eo in Dialogo* decantatus; *ex quo autem* spectato, *Erasmum, ni fallor, incessit Dialogi scribendi* Impetus; *que vero non ita multo post revera* Scriptum *auguror (in istam enim parte,* Voti *propendet, si non &* Judicii *pondus, Julio adhuc* vivo *fuisse conscriptum.) Et in Epist. ad* Campeg. *Card. primu præfata (cui valde etiamnū te intentum video) dat. an 1519. Cal. Maias.* Ante (*non quā* multo *ante*) 5. annos *subdolus dicit Erasmus* se degustasse potius, quam legisse: *Nepe* suum *ipsi Dialogum nihil erat* Legendi opus: *Sin suus* reipsa *non fuisset (sic notum est scil. Erasmi Ingeniū) cū semel* degustasset, *ausim dicere, sibi ab eo iterum atque iterū legendo (plusquā.* egomet *mihi) se neutiquam temperare potuisse, utpote*

Lib. 2. ep. 1, 18.
Lib. 8. ep. 1, 17, 24.

eo-

Forū nulli quos pro suis agnovit, ullatenus concessuro. *Ad* Buslidianū *aute illud haud leviter animadvertendū veli*, Belligeratur Julius: Belligeratur, *forma* Deponenti, *pro* belligerat: *qua & usus est* Dialogista, *p.* 27. *Hæc vero Verbi illius forma* (*Erasmo ut* peculiaris, *ita & perquam* familiaris, *nulli, cujus memini*. *aut* Classicorum veterum, *aut etiam* Recentiorum *purioris*, *cum* Erasmo, *Latinitatis* Magistrorum, *ullo est in* usu. *Nec* inusitata *aliis* unius *solum verbi forma*; tota *ad verbum pene eadem* sententia (*in re prorsus eadem*) *Erasmo cum Dialogista plane est* Communis: Quo Major, *modo malus etiam*, eo perniciosior; *hanc* Dialogistæ *sententiam* (*pag.* 13.) *cum* Erasmiana *illa* (Julium *etiam oblique vellicante*) *collatam cupio Lib.* 2. *Ep.* 1. *ad Leonem.* Quo major est potestas, hoc perniciosior, si inciderit in hominem vel stultum, vel malum. *Adeone vero aut* Verborum *indigus*, *aut inops* sententiarum (*utroque, si quis alius*, *genere* locupletissimus) *censendus est* Erasmus, *ut ad* (obscuri *nescio cujus*) Dialogistæ (*Ostium* emendicando *quæreret*? Bib. *Imo illam* Dialogistæ *sententiam censendum est potius ab* Erasmo *mutuo acceptam*. Crit. *Nequaquam*; *neque hoc patitur* Calculus *ex ipso Erasmo supputandus. Data est enim hæc ad Leon: Ep.* 2. *Cal. Mai. an.* 1515. aliquot *saltem* annis, *postcaquam scriptus*, *est Dialogus*. *Si Dialogista non sit Erasmus*; Erasmus, *non Dialogista*, Plagii *Reus sit oportet. Quin tu* Musices *haud* ignarus *attende*, *quam in* eandem *dictæ modo Sententiæ* Chordam, *in* Sono *pene* *Συμφωνίαν*, *penitus in* sensu *ἀῤῥμονίαν*, *Erasmus cum dialogista porro colat*: *E regione frontibus sibi invicem adversis* (*optime aliaqui consentientes*) *exhibeo Sententias*, *quo facilius*, *de* Concentu, *feliciusque* Judicium *feras*.

Vide

Erasmum l. 2. *ep.* 1. *ad Leon. Leoni simul* adblandientem, *Juliumque eadem opera Sugillantem.*	*Dialogistam pag.* 27.28. *Julium pariter insectantem*

Alia;

Alii laudibus vehant Bella à Julio secund. vel excitata gnaviter, vel gesta feliciter; Victorias Armis partas recenseant; Triumphos Regaliter actos celebrent. Et paulo post: ut maximum declararit Julium totus pene Orbis in Bella excitatus.

28. Gloriaris te plurimum potuisse ad discindenda Fœdera, ad Inflammanda Bella, ad Strages Hominum excitandas.

27. At fieri potest, ut Bellorum Incendium per te excitatum universũ denique Mundum corripiat.

28. Qui orbem universum ad teterrima Bella concitarit.

Nunc tuam Bonitatem magis sentimus, cum nobis expressius Christi refers Imaginem, cujus haud dubie Vicem geris, posteaquã ad summã Bonitatem, sũmamque Sapientiam, par accessit Potentia.

Ib. Qui Christi Vicarium se jacit, eum oportet ad illius Exemplar quã proxime accedere. Est in illo Summa potestas, sed cũ Summa Bonitate conjuncta; est sũma sapientia, sed simplicissima.

Nihil potest accidere Pestilentius, quã si Pravitas, ac Stultitia, summi Magistratus armetur Authoritate.

Ib. In te potestatis Imagine video cum summa Malitia, summaque; Stultitia copulatã, Quod si Malorum Princeps Diabolus Vicarium sibi cupiat subrogare, Quem potius asciscat, quam tui similem?

Bibl. Concentum agnosco multo magis Symphonicum quam intacta unius Barbiti chorda cum alterius chorda ejusdam toni pulsata servare solet. Crit. Eandem igitur (quod huic proximũ est) agnoscas doctam Manum utrobique præterlabentem Nervulos diversæ solum Chelyos (pro diverso scil. Epistolæ Decoro, & Dialogi servando) Bibl. Nec dulcius tamen

eden-

edentem Melos *quam hæc creare videtur instituta* Sententiarum *utrinque* Comparatio; *quam ideo ad* Serum *usque* Vesperum *utinam & possis, & velis* producere. Crit. Hæc *sane, ad quæ jam Digitum meum, tuumque Oculum, intendi*, *longe omnium* luculentissima *sunt. Nec desunt tamen alia sententiarum hinc inde communium* obscuriora *paulo* Vestigia, *quibus* Cane *adhuc Critico admodum* Veterano *nihil opus est, ad* Erasmum *Dialogi Authorem* subodorandum. Repete *igitur imprimis, ad* Busslidid. *illum prægnantem* Κειτηκοῖς *locum*: *Julius belligeratur, vincit, triumphat,* planeque Julium Agit. *Istu tecum una advectu, Dialogi pag. pete* 22. *quo loci quam tibi similia, ne dicam eadem, occurrunt; vide. Ubi jam Res in eum propemodum Locum deductæ sunt, in quem volebam, supererat,* ut vere Julium Agerem. *Nec* illa *deinde sicco prorsus pede* transeunda *duxi*; Si Judæus ille Medicus (*Personatus ait p. 7. apud Dialogistam Julius,* suum *illi merito sic* honorem *deferens*) qui diu mihi vitam Arte sua prorogarat, amplius proferre potuisset. Mortale *scil. in Julium Erasmi* Odium, *ita & in* Medicum *istum redundavit, ut hæc ei in* sua *ipsius* Persona *loquenti verba expresserit* (*Lib. 8. Ep. 9. ad Ammonium*) Cui succenseam nisi Verpo ill*i* τȣ̃ Ἀρχιερέως ἰατρῷ, qui quidem aut parum Artifex est, aut prorsus effætæ sunt Anticyræ. *Vox scil*: Artem *Medico, quia Julio* Vitam *Arte Medica* prorogatam *invidentis*: *Loquentium distingue Personas, atque hæ quoque conspirabunt sententiæ; nec inter se modo, sed & in Erasmo Dialogi Authore constituendo. Neque ista, quæ confestim inibi sequuntur*, sed ipsa Fata viam inveniant; *minus videantur perpendenda, si cum istis Dialogistæ pag. 6. conferantur*; *Deturbaturus & Hispanos* (*nam huc ibã*) nisi me Fata terris eripuissent. *Dic libere Bibliopola, annon idem,* & effusi *Voti*, & enarrati (*vel* quasi *enarrati*) *Facti censendus est Author? Imo an non omnes, quas inter comparationem instituimus* (*vel ipsa de facie*) Sororiæ *prorsus videntur Sententiæ, P*arentemque *ideo sibi jure merito vendicare Erasmum?*

Bibl

Bibl. *Poeta mihi responsum suggerit* ;

— — Facies non omnibus una ,
Haud diversa tamen , qualis decet esse Sororum.

Crit. *Sententiarum huic, quæ ad Identitatem proximè accedit, Similitudini ; addas, in Apice Theologico Syncretismum, ita Erasmo cum Dialogista commune, ut sit hisce duobus (si modo duo sint) tantum non peculiaris etiam & proprius. Bella Christianis (saltem inter se invicem) neutiquam licere Sensit Erasmus ; ut (Locos inter quamplurimos alios) videre est in Annotatis ad Lucæ 22. Vers. 36. Ejusdem planè Sententiæ videndus est & Dialogista pag. 8. Ejusdemque usque adeo plenus, ut Personæ quam induerat ibidem loquentis minus memor, ad alios illos Scriptorum Suorum (Erasmicorum Scil :) hac de re Locos, Lectorem videatur relaturus. Quin* istis *quid immoramur* ? Inventio, Judicium , *Sermonum* elegantia, *Rationum* Argutia, Diverbium , Lepos, Filum *orationis* , & Textura, *omnia palam* Erasmiana *sunt. Nec modò Luc. Osiander Epit. Hist. Eccl. Cent.* 16. *pag.* 17. *asserit, multos Eruditos viros ex* ſtylo *judicasse Erasm. Rot. fuisse hujus Dialogi Authorem ; sed & Leo Judæ (referente in illius vita Melch. Adamo, pag.* 29.*) Dialogum Erasmo Authori tribuit, imo ut Seditiosum exprobrat : Nec quicquā tamen huic Judæ Criminationi responsum est ab Erasmo ; metuente sc. illo , ne qui Seditiosum exprobravit, probaret & Suum.*

Bibl. Rationes *fateor* plusquam probabiles ; &, *si non* ipsas *quidem* Demonstrationes (*quas nec ferat forteam* Argumenti *Ingenium*) *Demonstrationibus certe* proximas : *Authoritates vero ad fidem faciendam omni exceptione majores. Veruntamen animo meo unus, atque item alter*, eximendi *restant* scrupuli ; *sed* Molestiæ *magis* tædioque *hoc tibi futurum vereor, quā ut* hanc *etiam faciendam mihi expectem abs te* gratiam. Crit. *Ego vero mihi primum expecto* proponendos , *mox & tibi* ponendos *spero Scrupulos.* Bibl. *Annon Erasmus ipse Dialogi (tanquā partus* Spurii *ad* Limen *suum appositi*) Parentem *se negat*?

Crit.

Crit. *Prima quidē facie, in ista ad* Campegium
Lib.13. Ep.19. Card.*alteraque ad Tho.Morum (nostra em) Epist.* speciem *præ se fert* negantis; *sed negantis* frigide *nosti autem, quod in veteri est Proverbio; Qui* frigide *negat*, consentire *videtur*. Bibl. *Quin* Erasmo *solenne forsan erat* vehementius *nihil*, apertiusve *negare*. Crit. *Adeo* falsa *est hæc* conjectura, *ac quæ* falsissima; *Aperte satis, pari casu, hacque in ipsa ad* Campeg. *Epistola* Lutheri *librum* suum *esse negat*. Initio, *inquit*, meum esse dictitabant, cum illic nec unus apiculus sit meus: *Nec animo solum* apertiori, *sed* Vehementiori *etiam Accentu*, spirituque *fervidiori*, *id ipsum alibi præstat*: Non dubitem omnes Diras imprecari Capiti meo, si quisquam est Lutheri tam exiguus libellus, quem totū perlegerim; si in omnibus, qui illi tribuuntur, ulla Syllaba mea est. *lib.*17. *ep.* 14. *ad. Paul. Bombastum*: *Et paulo post*, Aleander indicavit, mihi tribui duos libellos, quorum alteri Titulus est Eubulus, alteri Lamentationes Petri; Emoriar, si unquam mihi fuerat auditus Titulus, antequam ille protulisset. *Viden' ut non* directe *solum*, *sed* & fervide *item*, negare *potuit Erasmus, ubi potuit* & vere: *Julium esse suum nec* fervide, *nec* directe *quidem negare voluit, quia non nisi* falso *potuit*. Bibl. *Quorsum igitur profusio hæc tot* Argumentorum *veri Auhoris opinionem à se amolientiū?* Crit. *Dicam equidem quod* sentio: Veracior *erat Erasmu, quā ut* negaret, prudentior, *quam ut* agnosceret; *præsertim rigidis duobus* Papistis *Cāpegio, atque Moro; quorum iste* supremæ Romani *Pont.* potestati *tuendæ strenuā operam dedit; Ille sibi* acquirendæ *avide* inhiavit. Bib. *Verum en tibi* Erasmum *Campegio disertis verbis negantem* suam esse Phrasin. Crit. Phrasin *forte suā* consulto *aliquantillum* dissimulaverat; *at* cæcus *plane sit oportet in* Re Critica, *qui pone* tenuem *adeo dissimulatæ Phrasis* larvam, *Erasmum non* videat; *nec ipse interim, ut vides, diffitetur Erasmus, quin* Oratio nonnihil referat Erasmicum; *cum revera nihil referat* non Erasmicum, *præterquam quod Erasmus forte* dissimulaverat. Bibl. *Veniam, obsecro, des meæ vel Imperitiæ, vel Curiositati, jam ultimò querenti*:

Quid

Quid tot fictis *Authoribus*(*si modo fictos* omnes *norat*, *semetipsum autem* verum *Authorem*) tributum *diceret Dialogum*? Crit. *Nimirum*, *ut in tanta* fictorum *turba*(*sic enim sua interfuit*) Verus *ipsemet Author* securius *delitesceret*. *Verum cum tu jam* percontandi *demum finē feceris*, *mihi unum hoc sciscitanti* responde: *Unde* præstantissimi *hujus dialogi* excudendum *nactus es* Exemplar ? *Nam vix unum aut alterum* Mare *huc nostrum tranarunt* Britannicum : Jesuitis *forte pro* Arte, *ut audio*, *istis* (*alias inter quamplurimas*) solenni, *omnia*, *ubicunque Gentium essent reperienda*, *sedulo* præementibus, *non tam eo consilio ut* sibi *compararent*, *quam ut* nobis *tantum* Thesaurum *adimerent*. Bib. *Nactus sum* (*colendissimi Amici munere*) *ex Instructissima* viri Illustrissimi *Bibliotheca*, bonarum *omnium literarum* Cultoris *pariter*, *ac* Fautoris *eximii*; *præsertim* Proprietatis *Latiæ*, Puritatisque, *nihilo infra* Togatorum *optimos* (*multo supra* Equestris *sui ordinis*, *quos novi*, Maximos) Magistri ; Nomen *interim*, *pro* Candore *tuo*, reticendum *quæso permittas*, *cum* (Amico peregre longum *iter* profecto) *nihil quicquam hac adhuc in parte*, *de* Equitis amplissimi *Voluntate exploratum habeam*. Julium *alioqui* Bellatorem *de* Reb. pub. *à se* Regibusque *victis toties olim* triumphantem, *ad illius* Nominatim *Pedes provolutum* (*in Epistola nempe Dedicatoria*) Patrocinium, *supplicem modo obtestaturum stitissem*. Crit. *Nisi tuam satis* probarem Prudentiam, *meam nimium* Imprudentiam *proderem*; *eademque sat scio* consulta *te usurum in Arcanis* Taciturnitate, *si quid itidem de Dialogi in* Piscem *pene* (*abrupte satis intelligas obtuseque*) prius *desinentis adjecto nuper* Colophone (*eoque reliquo*, *quod mihi videtur*, *Dialogo jam neutiquam indigno*) *consulerem* : *Itaque Val* —— Bib. *Plane*, *quod res est*, *sentis*, *me nec hic quidem* invito *quidquam* Authore *ausurum*; Vale *tamen tuum ausus sum* (*nimium palam impudens*) *vel* semiprolatum *interrumpere* ; *nec*, *inopinata hac oblata mihi ansa*, *missum te facturus*, *priusquam* (*ruptis omnibus* & Fidei *tibi datæ*, *ac* observantiæ *tibi debita*

debitæ Vinculis) *postremo tandē, nempe post* ultimo *meum, quæsierim, quid sibi velit, in Dialogo præsertim Erasmiano, Cauda capitique ac corpori* Epilogus, *intelligo*, Prologo *totiq præterea Dialogo*) *sic prorsus absimilis*? Crit. *Liceat mihi jam nimium plane festinanti vel uno, eoque tumultuario, dicere verbulo: Indicium opinor minime* flaccescentis *Nobilis Erasmo* Ingenii, *sed vel* fluctuantis *conscientiæ, an suo absque* peccato *licuit, vel* vacillantis *ei prudentiæ Argumentum, an suo sine* periculo *potuit Julium*, ludicre *satis jā Cœlo exclusū*, lascivienti *etiamnum* audacius *calamo*, aut mortuum *damnare*, aut vivum *etiam fortassis prædamnare* (*omnium licet dum viveret* perditissimum) æternæ, *ipsa in Gehenna*, perditioni *subeundæ*; *an satius faceret consultiusq; mitius aliquanto de illo statuens*, temporariis *scil.* (*quos forte Erasmus etiam ipse, non omnia videns, credidit*) *purgandum* Ignibus *tradere*. *Hæc inter cogitata* (*quæ* novæ, *quisquis erat*, Coronidis *Fabrum neutiquam tenuere suspensū*) *animi dubius hærens Erasmus*, Cœlo *solummodo* exclusum, *nec* Tartaro *adhuc*, *necdum* Purgatorio concludendum *misit*, *sed* inter utrumque (*quid de se statuendum foret incertum*) *hac illac errabundum* (*ut* Cœlum *inter* Orcumque *Erasmum* ipsum *Papicolæ depingunt pendulum*) abrupte *satis dimisit Julium*. *Valeas jam tandem* (Vale *meum me passurus eloqui*) *Ingeniose Bibliopola*: *multosque hujus similes Libellos typis Librosque mandes*. Bib. *Valeas Critobule Insignissime, valeas*: *sed* meis *prius bene onustus* Gratiis, *qui* Dialogo *meo* Authorem *suum Erasmum*, Authori *suo Erasmo* Dialogum *meum* (*in* Gratiam *meā* Commodumque) *operose adeo* vindicasti, *juste adeo* restituisti.

IN-

INTERLOCUTORES

JULIUS II. GENIUS, ET D. PETRUS.

ULIUS II. P. M. Quid hoc mali est? non aperiuntur *fores*? Opinor aut *mutatam*, aut certe *turbatam seram*. GENI. Quin potius vide, ne tu non attuleris *clavem* quam oportet; neque enim eadem aperitur *hoc ostium*, qua *arca numaria*; atque adeo cur non utramque huc attulisti? nam ista quidem *potentiæ* clavis est, non *scientiæ*. JUL. Imo mihi præter *hanc* nulla unquam fuit: neque video quid opus sit *illa*, quum *hæc* adsit GEN. Nec ego sane; nisi quod interim excludimur. JUL. Effervescit mihi bilis, pulsabo fores. Heus heus, aperite hoc actutum aliquis ostium. Quid hoc rei est? nemon prodit? quid ita cessat *hic Janitor*? stertit opinor adprobe potus. GE. Ut hic ex se metitur omnes! PE. Bene habet quod *portam* habemus *adamantinam*, alioquin fores hic, quisquis est, perfregisset. *Gigantem* aliquem, aut *satrapam*, urbium eversorem oportet adesse. Sed, ô Deum immortalem! quam hic *cloacam* olficio! Non statim aperiam ostium, sed hic e fenestella cancellata prospectans, quid *portenti* sit, cognoscam: *Quis* es? aut *quid* tibi vis? JU. Quin tu fores aperis quantum potes? qui si tuo fungi voluisses officio, obviam oportuit venisse vel cum universa *Cælitum* pompa. PE. Satis imperiose. At tu mihi prius exponito, quisnam sis. JU. Quasi vero ipse non videas.

PE. Videas? Ego vero novum & hactenus non

visum *spectaculum* video, ne dicam *monstrum*.

JUL. At, ni plane cæcus es, agnoscis opinor *clavem* hanc, si quercum auream ignoras, Et vides *triplicem coronam*, nec non undique gemmis & auro lucentem *pallam*. PE. Equidem argenteam *clavem* utcunque agnosco; licet & *solam*, & multo dissimilem *iis* quas olim mihi *verus* ille *pastor* ecclesiæ tradidit *Christus*. Porro *Coronam* istam tam superbam, qui quæso possim agnoscere? quam nec *barbarus* unquam *Tyrannus* ausus est gestare; nedum is qui *huc* admitti postulet. Nam *palla* quidem ista nihil me movet: qui *gemmas* & *aurum* perinde ut *rudera* semper calcarim, atque contempserim. Sed quid hoc est? video passim & in *clavi*, & in *coronis*, & in *palla* notas sceleratissimi *cauponis*, & *impostoris*, mei quidem *prænominis*, sed non *instituti*; *Simonis* potius, quem ego quondam Christi præsidio dejeci. JUL. Mitte *nugas* istas, si sapis; nam ego, si nescis, sum *Julius* ille *Ligur*, & agnoscis, ni fallor, duas literas. *P. M.* nisi omnino literas nullas didicisti. PE. Significare opinor, *Pestem Maximam*. GE. Ha, ha he, ut hic *divinator* rem acu tetigit! JUL. Imo *Pontificem Maximum*. PET. Ut *ter maximus* sis, ac magis etiam quam *Mercurius* ille *Trismegistus*, huc non recipieris: nisi fueris *optimus*, hoc est *Sanctus*.

JUL. Atque adeo si quid ad rem pertinet appellari *sanctum*, nimium impudens es, qui mihi cunctaris aperire fores: cum tu tot jam seculis tantummodo *sanctus* dicaris, me nullus unquam vocarit, nisi *sanctissimum*. Extant sex millia *bullarum*.

GE. *Vere* bullarum. JU. In quibus non semel *sanctissimus dominus* nominor, imo jam *sanctitatis* nomine denotabar, non *sancti*: ut quicquid mihi libuisset. GE. etiam *temulento*. JUL. id *sanctitatem* sanctissimi Domini *Julii* dicerent fecisse.

PE. Quin tu igitur ab istis adulatoribus *Cælum* postulato, qui te *sanctissimum* fecerunt, & iidem tribuant *felicitatem*, qui dederunt *sanctitatem*. Quanquam usque adeo nihil interesse censes, *dicaris* sanctus, an *sis*? JUL. Irritor. si vivere modo licuisset

isset, ego tibi istam nec *sanctitatem* inviderem, nec *felicitatem*.

PE, O *vocem* sanctissimæ mentis *indicem*! quanquam & alioquin ego te jamdudum oculis totum collustrans, multam *impietatis*, nullam in te *sanctimoniæ* notam animadverto. Quid enim sibi vult novus iste *comitatus*, tam non *pontificius*? nam viginti ferme millia tecum adducis: nec ullum in tanta conspicio turba, cui vel *vultus* sit *Christianus*. Video teterrimam hominum colluviem, nihil præter fornices, temetum, ac pulverem bombardicum olentium. *Latrones* conductitii mihi videntur, vel *larvæ* potius *tartareæ*, huc ab *inferis* erupisse, ut *cœlo* bella moveant. Jam teipsum quô magis ac magis contemplor, hôc minus ullum video *Apostolici* viri vestigium. Principio, quid hoc *monstri* est, quod cum superne *sacerdotis* ornatum geras, idem intus *armis* cruentatis totus horres, crepásque? Ad hæc, quam *truces* oculi, quam *contumax* os; quam *minax* frons, quam *elatum* & *arrogans* supercilium! Nam *pudet* dicere, ac *piget* interim videre, nullam corporis partem non conspurcatam notis *prodigiosæ*, ac *abominandæ* libidinis. Ut ne dicam, quod etiamnum totus & ructas, & oles *crapulam*, & *temetum*, ac mihi quidem modo *vomuisse* videris. Utique is est totius corporis habitus, ut non tam *ætate*, *morbisve*, quam *crapula* victus, marcidus, ac fractus videaris. GE, Ut graphice hunc suis depinxit coloribus! PE. Tametsi video te jamdudum mihi *supercilio* minantem, tamen haud queo reticere, quod sentio. Suspicor pestilentissimum illum *Julium* ethnicum ab inferis rediisse *personatum*, ut me rideat: adeo tibi cum illo conveniunt omnia.

JUL. *Ma. di. si.* PE. Quid dixit? GE. Iratus est. Ad hanc vocem nemo *Cardinalium* non fugitabat; alioqui *fustem* illum *sanctissimi* sensurus, præsertim à *convivio*. PE. Tu mihi videre probe callere sensum hominis: proinde dic mihi, quis es?

GE. Ego sum *magnus* ille Julii *genius*. PE. Imo *malus* opinor. GE. qualiscunque sum, *Julianus* sum. JUL. Quin tu *nugas* istas missas facis, ac

ac *fores aperis?* nisi mavis *effringi*; quid multis opus est? vides *cujusmodi* ducam *comites*? PE. Sane video *latrones* exercitatissimos. Verum ne sis inscius, hæ *fores* tibi sunt aliis *armis* expugnaudæ.

JUL. *Verborum* inquam, jam satis. Ni *propere* pares, excummunicationis *fulmen* vel in *te* torquebo, quo summos aliquando *reges*, atque adeo *regna* terrui. *Bullam* vides jam in hæc paratam? PE. Quod, malum, *fulmen*, quod tonitru, quas *bullas*, quas *ampullas* mihi narras, obsecro? nam istorum nihil unquam *audivimus* a Christo. JUL. At *senties*, nisi pares.

PE. Si quos olim istis *fumis* territasti, nihil ad *hunc* locum, hic *veris* agas oportet: *benefactis*, non *maledictis* hæc arx *expugnatur*. Sed quæso te, tu mihi fulmen *excommunicationis* minitaris? dic quo jure? JUL. *Optimo*, quando jam *privatus* es, nec aliud quam quilibet *privatus* sacerdos, imo ne *sacerdos* quidem, utpote *consecrandi* impotens.

PE. Nempe quia *mortuus* opinor. JUL. Videlicet PE. At ista quidem ratione, nihilo mihi præstas *plus* quam *mortuus*. JUL. Imo quamdiu *cardinales* de novo *pontifice* subrogando litigant, mea est *administratio*. GE. Ut adhuc *vita* somnia somniat! JUL. Sed jam aperi inquam. PE. Ni *merita* narras, inquam, nihil agis. JUL. Quæ *merita*? PE. Dicam: Excelluisti *doctriua sacra*? JUL. Minime: nec hoc vacabat tot occupato *bellis*: verum abunde satis est *fratrum*, si quid hoc ad rem pertinet.

PE. Ergo vitæ *sanctimonia* multos Christo lucrifecisti? GE. *Tartaro* quam plurimos. PE. Claruisti *miraculis*? JUL. *Obsoleta* loqueris. PE. *Pure* orasti & *assidue*? JUL. Quas *nugas* hic gannit? PE. *Jejuniis* quoque, *vigiliisque* corpus emacerasti.

Ge. Desine quæso frustra hæc apud hunc, ne ludas operam. PE. Ego alias *egregii* pontificis *dotes* non novi: si is habet magis *apostolicas*, narret ipse. JUL. Quanquam indigna res est. *Julium* illum omnibus antehac *invictum*, nunc *Petro* cedere, ut

ne

ne quid aliud dicam, *piscatori*, ac pene *mendico*, tamen ut cognoscas cujusmodi contemnas *principem*, audi jam paucis. Principio *Ligur* sum, non, ut tu, *Judæus*; unumque mihi vel hoc tecum esse commune doleo, quod *naviculator*, aliquando fuerim.

GE. Nihil est quod graviter feras, nam hic quoque permultum interest, quod hic *victus* parandi gratia piscabatur: tu ad *stipem* exiguam scalmum remis subigebas. JUL. Deinde *Sixti* pontificis *vere* maximi. GEN: De *vitiis* sentit. JUL. è *sorore* nepos: Hujus singulari *favore*, meáque *industria*, primum ad *ecclesiasticas* opes, deinde per gradus ad *Cardinalitii* Galeri fastigium sum evectus: pòst, multis fortunæ procellis exercitus, ac durissimis casibus sursum jactatus ac deorsum, ac præter alios morbos, *comitiali* quoque obnoxius: Denique scabie quoque (quam *Gallicam* vocant) totus opertus: Ad hæc, exul, invisus, damnatus, omnibus abjectus ac pene deploratus. Tamen ipse de *summo pontificio* spem nunquam abjeci: ea erat animi *fortitudo*. Quum tu *muliercula* voce territus statim cesseris. Tibi mulier *animum* ademerat: mihi mulier quædam fatidica, sive sortilega, *fiduciam* hanc addiderat: quæ quondam tot merso malis, clam insusurravit in aurem. Perdura *Juliane*, nihil te pigeat vel *facere*, vel *pati*: olim *triplici corona* decoraberis, eris *rex* regum, & *dominus* dominantium. Neque vero me fefellit vel mea *spes*, vel illius *vaticinium*. Huc quoque præter omnium spem sum eluctatus, partim ope *Gallorum* qui *rejectum* foverunt, partim inæstimabili vi *pecuniarum*, non absque multo conflata *fœnore*: nec id absque *ingenio* tamen. PE. Quod *ingenium* narras? JUL. Hoc est, non absque *promissis* ex pacto *sacerdotiis*, atque in hoc repertis ex *arte* fide jussoribus: quandoquidem tam ingentem *pecuniam* vix *Crassus* ipse præsentem totam numerasset. Verum hoc frustra tibi narro, quum ne omnes intelligant mensarii. Habes quo modo *pervenerim*. Jam *in Pontificatu* ita me gessi, ut nemo sit, non dicam *priscorum* illorum *Pontificum*, qui solo *titulo* mihi videntur fuisse *Pontifices*, Sed nec *recentiorum*, cui tan-

 tum

tum *Ecclesia*, tantum *Christus* ipse debeat, quantum *mihi*. GE. Vt *Thrasonem* agit bellua! PE. Expecto quorsum evadas. JU. Nam multis *officiis* (sic enim vocant) novis repertis, non mediocriter auxi *fiscum* pontificium: Tum rationem inveni, ut citra *Simoniæ* vitium *episcopatus* emerentur. Nimirum constitutum est à majoribus meis, ut cui contigerit *episcopatus*, is deponat *officium*; id ita sum interpretatus; *deponere* juberis; at non *deponitur*, quod non *habes*; *emendum* igitur, quod *deponas*. Hac arte singuli *episcopatus*, sena statim, aut septena ducatorum millia adferebant: præter illa quæ ex more pro *bullis* extorquentur. Tum ex nova *moneta* (qua totam explevi Italiam) non exiguum emolumentum conflavi: nec ulla cessavi parte in accumulandis *pecuniis*. Nimirum intelligens absque *his* nihil *recte* geri, neque *sacrum*, neque *profanum*. Et ut ad *majora* veniam, Bononiam à *Bentivolis* occupatam *Romanæ* sedi restitui. *Venetos* ante *invictos* omnibus, mari *contudi*. Ferratiæ *ducem* diu male vexatum bello, propemodum in *naßam* illexeram. *Conciliabulum* schismaticum *simulato* contra *concilio* feliciter elusi, & clavum (quod dici solet) clavo pepuli. Postremo *Gallos* tunc orbi *formidabiles* universo, ex universa *Italia* deturbavi: deturbaturus & *Hispanos* (nam huc ibam) nisi me Fata *terris* eripuissent. Atque hic quoque quam *invictum* præstiterim *animum*, vide. Gallis *superioribus* latebras circumspectare cepi; Canam alebam *barbam*, cum rebus propemodum in *desperationem* adductis repente nuncius affertur *aureus*, apud *Ravennam* aliquot *Gallorum* millia trucidata, ibi *revixit* Julius. Ad hæc triduum ferme pro mortuo habebar, etiam *mihi*: atque hic quoque rursum præter omnium atque adeo *meam* etiam *spem* revixi. Tantum igitur valet mea vel *authoritas* vel *astutia*, ut hodie nemo sit *regum Christianorum*, quem non ad *arma* concitaverim, ruptis, discissis, discussis, *fæderibus* omnibus, quibus *inter* se fuerunt exactissime conciliati. Proximo quoque fœdere (quod *Cameraci* inter me, & *Gallorum*, & Ro. regem, aliosque coierat *principes*) ita *abolito*, ut ejus ne *mentio* quidem unquam sit facta.

Super

Super hæc omnia, quum tantum aluerim *exercitum*; tot splendidissimos *triumphos* adornarim, tot exhibuerim *ludos*, tot locis *ædificaverim*, tamen *moriens* reliqui quinquagies centena millia *ducatorum*: majora gesturus, si *Judeus* ille *medicus*, qui diu mihi *vitam* arte sua *prorogarat*, amplius *proferre* potuisset. Atque utinam nunc quoque *magus* aliquis me in *vitam* restituat, quo egregiis cœptis meis *colophonem* liceat imponere; tametsi moriens sedulo id curavi, ne *bella* per me toto orbe concitata *componerentur*: dedique operam, ut *pecuniæ* in eum duntaxat *usum* essent incolumes, hæc erat suprema vox animum exhalantis. Nunc & sic de *Christo*, de *ecclesia*, merito *pontifici*, gravare *Cœli* fores aperire? Atque hæc magis admirabitur, qui perpenderit, me hæc *sola* animi *virtute* perpetrasse, nullis aliis adjutum *adminiculis*, quibus alii fere solent. Non *natalibus*, quum ne ipse *patrem* norim; quod quidem ad *gloriam* meam dixerim; non *forma*, quum *larvalem* faciem omnes *exhorruerint*: non *literis*, quas nunquam *attigi*: non *corporis* viribus, quod mihi tale contigit quale superius descripsi: non *ætatis* favore, senex hæc gessi: non aura *populari* velificationem faciens, nam nemo non *oderat*: non mea denique *clementia* aliorum *gratiam* concilians, nempe qui adeo fuerim *inexorabilis*, ut in eos quoque *sævierim*, quibus alii solent omnia *permittere*. PE. Quid hoc rei est? GE. hoc, tametsi *durum* videtur, *molle* quiddam est. JUL. Sed reluctante fortuna, ætate, corpore, breviter *diis* atque *hominibus*, solo tamen *animo* fretus meo, & *pecuniis*, hæc tanta paucis annis gessi: tanta relicta materia posteris, ut sit quod agant illi in decimum annum. Hæc de meipso *verissime* dixi, quæ si quis eorum, qui *Romæ* solent apud me *dicere*, suis *phaleris* exornasset, *Deum* audires, non *hominem*. PE. *Invictissime bellator*, quoniam mihi nova & inaudita sunt omnia quæ narras; quæso veniam hanc meo des vel *stupori*, vel *imperitiæ*: ne molestum sit crassius de singulis percunctanti respondere. Qui sunt isti *candidi*, *comatulique*? JUL. Hos quidem *animi* causa alebam. PE. Qui *nigri* isti & *cicatricosi*? JUL. *Milites*

lites sunt ac *duces*, qui *mea* & *ecclesiæ* causa fortiter in *bello* mortem oppetierunt, partim in expugnanda *Bononia*, complures in prælio adversus *Venetos*, plærique apud *Ravennam*: quibus omnibus vel ex *pacto* debetur *Cælum*: siquidem jampridem magnis *bullis* sum pollicitus, recta in cælum evolaturos quicunque *Julii* auspiciis pugnarent, etjam *quæcunque* vita præcessisset. PE. Proinde quantum conjectura consequor, ex istis erant qui mihi sæpius ante tuum adventum *molesti* fuerunt dum huc tantum non *vi* conarentur irrumpere) *plumbeas* quasdam *bullas* ostentantes. JUL. Ergo non *admisisti*, quantum audio. PE. Egó ne? ne unum quidem *istius* sane generis. Nam ita me docuit Christus, has fores aperiendas non his, qui *plumbo* graves huc adducunt *bullas*, sed qui nudos *vestierunt*, esurientes *paverunt*, sitientibus *potum* dederunt, captivos *inviserunt*, peregrinos *collegerunt*: Etenim si eos quoque voluit excludi, qui in *nomine* suo *prophetarint*, qui *dæmonia* ejecerint, qui *signa* fecerint, tu censes admittendos, qui tantummodo huc afferunt *bullam*, *Julii* nomine? JUL. Quod si scissem? PE. Intelligo, si quis ab inferis reversus, ea tibi nunciasset, *bellum* indixisses etiam mihi. JUL. Quin & *excommunicassem*. PE. Sed perge, cur *armatus* ipse? JUL. Quasi nescias summo pontifici *utrumque* esse *gladium*; aut nisi velis bellare *nudum*. PE. Sane cum istum tenerem locum, nullum novi *gladium*, nisi gladium *spiritus*, quod est *verbum* Dei.

JUL. At non idem prædicat *Malchus*, cujus auriculam absque *gladio* amputasti credo. PE. Memini, & agnosco; sed tunc pro magistro *Christo* pugnabam, non pro *meipso*, pro vita *domini*, non pro *nummis*, aut ditione *seculari*: & pugnabam nondum pontifex, *promissis* duntaxat *clavibus*, nondum *acceptis*, nondum accepto *spiritu sancto*: Et tamen jussus sum recondere, ut palam admonerer, hoc pugnæ genus non convenire *Sacerdotibus*, imo ne *Christianis* quidem: verum hæc alias. Cur tam accurate te *Ligurem* esse prædicas? quasi quicquam hoc ad *Christi vicarium* pertineat qua *gente* sit oriundus. JUL. Imo summam existimo pietatem *gentem* meam *nobilitare*:

litare: proinde *titulum* hunc, numismatis, statuis, fornicibus, ac parietibus omnibus *inscribo.* PE. Ergo *patriam* novit, qui *patrem* non novit? At ego initio *putabam* te de *cælesti* Hierusalem credentium *patria* loqui. deque illius unico *principe*, cujus optant illi *sanctificari*, hoc est, *illustrari, nomen.* Sed cur addis, *Sixti* ex sorore *nepotem*, quem quidem hominem demiror nunquam huc accessisse: præsertim cum & *summus* fuerit *Pontifex*, & sibi tanto duci *cognatus.* Quare dic obsecro, quid hominis fuit? saecrdos ne? JUL. Imo *miles* egregius, tum *eximiæ* religionis, nempe *Fransiscanæ.* PE. Equidem *Franciscum* vidi quondam virum inter laicos *optimum*, opum, voluptatis, ambitionis summum *contemtorem*. An *pauperculus* ille tales nunc habet *satrapas*? JUL. Tu quantum video, nolis quemquam ad *meliora* proficere. pauper erat & *Benedictus*, cum hujus *posteri* nunc adeo *divites* sint, ut nos etiam illis *invideamus.* PE. Pulchre, sed ad rem redito, de Sixti *nepote.* JUL. Consulto id facio; nimirum ut obturem os illis, qui me ex illo *prognatum* affirmant, nimium *libere.* PE. Libere, sed num & *vere*? JUL. Atqui non est istud è *pontificia* dignitate, cujus ubique habenda est ratio. PE. At ipsa sui rationem ita demum rectissime mihi videtur habitura, si nihil admittat quod jure possit opprobrari. Sed obtestor per *pontificiam majestatem*; dic mihi bona fide, est ne ista jam via *vulgaris*, ac *solennis* ad summum *pontificium* perveniendi, quam modo depingebas?

JUL. Aliquot jam seculis haud fuit alia, nisi forte qui mihi successurus est, alia creabitur via. Nam ipse summum assecutus *pontificium*, statim edita formidabili *bulla* cavi, ne quis simili ratione ad eum honorem penetraret, eam bullam & paulo ante mortem renovavi: quantum sit valitura, viderint alii. PE. Opinor neminem rectius id malum describere potuisse: sed illud miror quemquam inveniri qui *munus* hoc velit *suscipere*, presertim quum tot *occupationibus* sit (audio) obnoxium, & tanto *negotio* ad id sit eluctandum. Nam *me pontifice* vix quisquam vi poterat adigi, ut *presbyteri*, aut *diaconi* susciperet honorem. JUL. Neque *mirum* adeo: nam illis temporibus *census* episcopo-

rum

rum & *præmium* nihil aliud erat, quam labores, vigiliæ, jejunia, doctrina, sæpenumero mors: nunc *regnum* est, ac *Tyrannis*, & quis pro *regno*, si *spes* sit, non *dimicet*? PE. Sed age, quid *Bononia*, num à *fide* desciverat, ut fuerit sedi *Romanæ* restituenda? JUL. Bona verba, non hoc agebatur. PE. Fortasse *Bentivolo* male administrante, *marcebat* resp. JUL. Imo maxime *florebat* ea civitas, multis ædificiis aucta & illustrata, & eam ob rem impensius *inhiabam*. PE. Intelligo: præter *jus* igitur invaserat? JUL. Ne hoc quidem: ex *pacto* possidebat. PE. Cives ergo non *ferebant* eum principem? JUL. Imo *mordicùs* illum tenebant: me *aversabantur* fere universi. PE. Quid igitur causæ? JUL. Nempe quod ille sic administrabat, ut ex immensa *pecunia* quam à civibus colligebat, vix *paucula millia*, ad nostrum redirent *fiscum*. Præterea sic expediebat, ad id, quod tum temporis agitabam animo. Itaque *Gallis* operam navantibus, & nonnullis meo *fulmine* territis; profligato *Bentivolo*, Cardinales & Episcopus *urbi* præfeci, ut nulla pars emolumentorum non rediret ad usus *ecclesiæ Romanæ*. Ad hæc, *titulus* & imperii *dignitas* antè penes illum esse videbatur: nunc undique nostræ visuntur *statuæ*, nostri leguntur *tituli*, nostra adornantur *trophæa*: jam passim & Julius *saxeus* stat & *æneus*. Denique si spectasses, quam regali triumpho *Bononiam* sim ingressus, fortasse contemneres omnes *Octaviorum*, ac *Scipionum* triumphos; & intelligeres me non absque causa tam strenue pro *Bononia* dimicasse, vereque spectasses eodem tempore, *militantem* & *triumphantem* Ecclesiam. PE. Ergo *te regnante*, quantum intelligo contigit illud, quod orare nos jusserat Christus, *Adveniat regnum tuum*. Jam vero *Veneti* quid admiserant? JUL. Primum *Græcissabant*, ac me propemodum pro *delectamento* habebant, nihil non convitiorum in me jacientes. PE. *Verorum*, an *falsorum*? JUL. Quid refert? *sacrilegium* est de Ro. Pontifice, vel *mutire*, nisi in *laudem*. Denique *sacerdotia* suo conferebant arbitratu: nullas *lites* huc transferri patiebantur: nullas commercabantur *dispensationes*. Quid multis opus est?

in-

intolerabili jactura Romanam sedem affligebant, quippe qui non exiguam insuper *patrimonii* tui partem occuparent.

PE. *Mei* patrimonii? Quod, obsecro, mihi narras *patrimonium*? qui relictis omnibus, *nudum* Christum *nudus* sum secutus. JU. Aliquot inquam *oppida* sedi Romanæ debita, sic enim *peculiarem* illam possessionum suarum *partem* sanctissimis patribus placuit appellare. PE. Mea quidem *infamia* probe vestris *lucris* consulitis. Hanc igitur appellas jacturam intolerabilem?

JUL. Quid ni? PE. Verum erant *corrupti* mores, *refrixerat* pietas? JUL. Apage, de *nugis* agis: imo detrahebantur nobis *infinita* ducatorum *millia*, quot vel *legioni* militum alendæ sufficiunt. PE. Magna sanè jactura *fœneratori*. At Ferrariensis ille, quid tandem designarat?

JUL. Quid ille? homo omnium hominum ingratissimus? Hunc honorem habuerat *illi* Christi vicarius *Alexander*, ut alteram filiam illi daret uxorem: addidit *dotis* nomine luculentissimam *ditionem*, homini alioqui ignavo: tamen immemor tantæ humanitatis, semper oblatrabat mihi *Simoniacum Pæderasten* *Vectigalia* nomnulla vendicabat, non illa quidem *maxima*, sed tamen haud quaquam aspernanda *diligenti* Pastori. GEN. Imo *Negotiatori*. JUL. Ad hæc, quod verius ad rem pertinet, expediebat & hoc ad id quod parabam; Hoc imperii *nostræ ditioni* copulari, propter *situs* opportunitatem: proinde conatus sum, hoc deturbato, ditionem eam meo *cognato* conferre, viro *strenuo*, & quidvis pro *dignitate* ecclesiæ ausuro: ut qui nuper suapte manu *Cardinalem Papiensem* in meam gratiam confoderit. Nam filiæ maritus sua sorte contentus est. PE. Quid audio? *uxores* & *liberos* habent summi *Pontifices*? JUL. *Suas* quidem *uxores* non habent, *liberos* autem habere, quid monstri est, cum sint *viri*, non *eunuchi*? PE. Sed quæ tandem res excitarat *schismaticum* illud *conciliabulum*? JU. perlongum fuerit rem à prima repetere origine; dicam summatim. Jam, quosdam tædere cœperat *Romanæ curiæ*: Aiebant, turpi *quæstu*, prodigiosis ac nefandis *libidinibus*, *veneficiis*

ficiis, facrilegiis, cædibus, simoniacis nundinis, undique inquinata esse omnia. *Meipsum* aiebant simoniacum, temulentum, spurcum, mundano turgidum spiritu, ac modis omnibus *eum* qui locum *indignus*, cum summa reipublicæ Christianæ *pernicie*, occuparem: Itaque *generali Concilio* succurrendum esse rebus tam afflictis. Aiebant *adjuratum* me, ut post acceptum honorem, intra *biennium* generale Concilium indicerem: hac lege creatum *pontificem*. PE. Atque id vere dictum? JUL. Imo *factum*: At ipse *me* ab eo *jurejurando*, quum visum est, *absolvi*. Quis autem dubitet, vel quidvis *dejerare*, cum de *Regno* agitur? In aliis colenda *pietas*, ut eleganter ille dixit *Julius*, alter *ego*. Sed audaciam hominum specta, vide quorsum evadant. *Desciscunt* Cardinales novem, *denunciant* mihi *Concilium*, invitant, orant, ut *præsideam*. Quum non impetrant, indicunt universis, authore *Maximiliano* tanquam *Imperatore* (quod historiæ testentur, olim ab *Imperatoribus Romanis* Concilium indici solere) authore item *Gallorum* rege *Ludovico*, ejus nominis *duodecimo*. Horresco referens, ac tunicam illam Christi inconsutilem conantur *discindere*, quam ii quoque reliquerunt *integram*, qui *crucifixerant*. PE. Sed eras *istiusmodi* qualem illi prædicabant. JUL. Quid ad rem? *summus* eram *pontifex*, finge me vel *Cercopibus* sceleratiorem, vel *Morycho* stultiorem, vel indoctiorem *stipite*, spurciorem *lerna*. quisquis hanc tenet *potentiæ* clavem, eum decet, ut *Christi vicarium* revereri, ut *sanctissimum* suspicere, PE. Etiam *aperte* malum?

JUL. *Vel apertissime*. Quare non ferendum, ut qui *Dei* vicem agit in *terris*, omnino *Deum* quendam inter *homines* præstat, à quopiam *homuncione* reprehendatur, aut conviciis violetur, PE. Atqui reclamat *sensus communis*, ut bene *sentiamus* de eo, quem palam scelerosum *cernimus*: aut bene *loquamur* de eo, de quo male *sentimus*: JUL. *Cogitet* quisque quod volet, modo bene *loquatur*, aut certe *sileat*. reprehendi non potest *Ro Pontifex*, nec à Concilio *generali*. PE. Unum hoc scio; qui *Christi* vicem sustinet in *terris*, debere quam potest illi *simillimum* esse, atque ita vitam omnem peragere, ne quid

quid in eo possit *reprehendi*, neve quisquam *merito* de illo male *loqui* queat. Male vero cum pontificibus agitur, si ut bene de se loquantur homines, *minis* extorquent potius, quam *benefactis* impetrant; quos nisi *mentiendo* laudare non possis, quorum *summa* gloria sit, hominum male sentientium *coactum* silentium. Verum illud mihi responde. Nulla ratione potest *amoveri* scelerosus ac pestilens *Pontifex*?

JUL. Ridiculum, à quo *amoveretur* qui *summus* est? PE. Atqui ob istud ipsum maxime debebat amoveri, quia summus. Nam quo *major*, modo *malus* etiam, eo *perniciosior*.* Quin tu *Feliciorem* multo nobis, Juli, *prædicas*, quam *Christus* unquam constituit, *Summum Pontificem*; ita totum in cogitando se *summum*, ut se *Pontificem* esse minùs sit memor; imo reapse *pessimum* esse, pessimumque *impunè* sibi licere existimantem, quia titulo *Maximum*: Pontificem ita *titulo* tenus summum, maximúmque, ut in Reges *vere* summos, maximosque sub *Deo* Imperatores, maximum, summúmque *Jus* (Summa haud absque *Injuria*) sibi vendicandum senserit, ac si *precario* plane regnantes, *Vicariamque* merè potestatem *ementito* huic *Christi* in terris *Vicario* acceptam ferentes: Jus primùm *Sacris*, dein & *Soliis* arcendi: Jus in *fidelitate* ac *obedientia* (ipso mandante Deo debita) illis præstanda, cum subditis *dispensandi*: Jus denique adversum illos in rebus *leviculis* (forsan & *impiis*) Pontifici minùs morem gerentes; non tam *Spiritualem* ad vitam *emendandam*, quàm & ad *tollendam temporalem* gladium stringendi. Ipsum interea *summum* Pontificem (Jura licet omnia non *humana* modo, sed & *divina* nefario violantem, *cœlumque* (quod ajunt) *terræ*, genus omne sceleribus, miserrimè miscentem) nempe *quia summum*, loco vel (quod dici fortassis malles) *sede* movendi mortalium nullis (ne omnibus quidem *Regibus* una ac *Imperatoribus*) jus concedendum arbitraris. Feliciter sane, Juli, admodum cessit, *mortem* unicam hoc in te juris habuisse (nisi & ab hac etiā *tyrannice* nimis tecum forsan actū causeris) quod *mortalibus* ad unū omnibus mordicus pernegasti. Itane vero à *Christo* comparatum est? Siccine pro-

spexisse

* [handwritten marginal note:] Humanæ Leges Imperatores male Regna administrantes, non solum abdicant, verum etiam Capitis afficiunt supplicio; quando tantum infelix Ecclesiæ conditio, ut Rom. Pontifice omnia subvertente ferre cogatur, nec ullo pacto possit pestem depellere publicam!

ſpexiſſe cenſendus eſt *Eccleſiæ* commodis, ut hujus *vita*, *ſalûſque* in ſola iſtiuſmodi Pontiſicis *morte* repo nenda ſit? JUL. At ſi *corigendus* eſt Ro. Pontifex, per *Concilium* corrigatur *oportet*. Porro nullum *Concilium* cogi poteſt invito *Pontiſice*: alioqui *Conciliabulum* ſit, non *Concilium*. Quod ſi maximè *cogatur*, nec *ſtatui* quicquam poteſt *refragante* Pontifice. Denique reſtat extremum præſidium; *abſoluta* poteſtas, qua longe jam *ſuperior* eſt *unus* Pontifex *univerſo* Concilio. Cæterum *ſubmoveri* ſacerdotio non poteſt ob *quodvis* crimen. PE. Non. Non ob *homicidium*?

JUL. Nec ob *paricidium*. PE. Non ob *forni cationem*? JUL. Bona verba; imo ne ob *inceſtum* quidem. PE. Non ob *ſimoniacam* impietatem? JUL. Non vel ob *ſexcentas*. PE. Non ob *veneficium*? JVL. Ne ob *ſacrilegium* quidem. PE. Non ob *blaſphemiam*? JUL. Non inquam. PE. Non ob hæc *omnia* ſimul in unã ceu *lernam* conflata? JVL. Adde ſi libet *ſexcenta* flagitiorum nomina, his quoque *fœdiora*, non poteſt tamen Ro. Pontifex ob iſta *ſubmoveri* loco.

PE. Per quam honoriſice equidem (ſupra *Reges* nempe omnes ac *Imperatores*) de *Concilio* ſentire videris, at *videris* tantum Juli; *Concilium*, ſcil. male habenti Eccleſiæ *corpori* Medicorum quaſi *Collegium* ſanando antiquitus conſtitutum haud invitus probas; at nunc dierum huicce unquam convocandum uſui vix, aut ne vix quidem eo adduci potes, ut ſuſtineas: *Caput* autem (ſic audire tibi volupe eſt) quod ſpectat ipſum, licet haud *male* ſanum modo, verum adeo prorſus *inſanum* etiam *Caput*, ut Communis Eccleſiæ morbus, *Peſtiſque* merito habendum ſit, *Veſanum* tamen iſtiuſmodi *Caput* quorum tandem cunque teneatur reatu *Criminum*, pro merito vel *amputandi*, vel dum *amovendi*, Anticyraſque *ablegandi*, concilio, vel *Oecumenico*, tanquam Eccleſiæ (ut loquimini) *Repreſentativæ* nihil quicquam *Poteſtatis* ullatenus permittendum cenſes. JVL. Quidam ob *unum* quiddam duntaxat *amoveri*, poſſe dicunt. PE. Ob quod obſecro *benefactum*. quandoquidem ob *male facti*

le fact

lefacta non potest, si ob *hæc*, quæ dixi, non potest. JVL. Ob crimen *hæreseos*, at ita demum, si *publice* sit *convictus*. Verum id quoque *frivolum* est, neque vel tantillum officit Pontificiæ *majestati*. Primum in manu est, *Legem* ipsam *abrogare*, si minus placeat. Deinde quis *ausit* summum Pontificem in crimen *vocare*; præsertim tot armatum *præsidiis*? Ad hæc; si forte prematur Concilio, facilis est *palinodia*, si inficiari non liceat: Postremo mille sunt *cuniculi*, quibus facile possit *elabi*: ni prorsus *Stipes* sit, non *homo*. PE, Sed dic mihi per Pontificiam *potestatem*, quis *leges* istas tam præclaras condidit. JUL. Quis alius nisi *fons* legum omnium. *Ro. Pontifex*? Atqui *ejusdem* est legem abrogare, interpretari, dilatare, astringere, utcunque visum est suis expedire *commodis*. PE. Felicem profecto *Pontificem*, si legem ferre possit, qua *Christum* etiam eludat; nedum *Concilium*: quanquam adversus hujusmodi *Pontificem*, cujusmodi tu modo descripsisti, palam scelerosum, temulentum, homicidam, simoniacum, venificum, perjurum, rapacem, portentosis libidinum generibus undique conspurcatum, idque *propalam*, non tam optandum *generale Concilium*, quam ut *Plebs* armata saxis, ut publicam orbis *pestem*, publicitus tollat è medio. Verum age, dic mihi, quid est causæ cur *Ro. Pontifex* tantopere horreat *generale Concilium*? JUL. x Nempe quod turba tot *excellentium* virorum, non nihil obscuretur *Pontificia* dignitas. Qui *docti* sunt, iis *literæ* fiduciam & audaciam adducunt: qui *boni*, conscientia freti, liberius loquuntur, quam nobis expediat: qui *dignitate* præditi, *authoritate* utuntur sua. Accedunt inter hos nonnulli, qui nostræ invident *gloriæ*, & hunc animum secum afferunt, ut minuant Pontificis & *opes*, & *authoritatem*. Denique nullus hic assidet, quin sibi putet aliquid adversus *Pontificem* licere *Concilii* titulo, nimirum *alias* invictum. Proinde vix ullum *Concilium* tam feliciter cessit, ut *summus* ille Pontifex non aliquam *majestatis* suæ jacturam senserit, minusque *summus* discesserit. Cujus rei vel *ipse* testis esse potes, nisi prorsus excidit,

x Qum idem a Monarchis quaris, cur Senatum et Celebres Consessus oderint?

cidit. Nam quamquam certamen quidem de rebus *leviculis* agebatur, non de *Imperiis* & *Regiis* censibus, ut nunc, tamen *Jacobus* ausus est *tuæ* orationi nonnihil de *suo* adjicere: Etenim quum tu Gentiles onere *Mosaicæ* legis in *totum* liberasses, *Jacobus* succedens, *fornicationem* excepit, & *sanguinem*, & *idolothytum*, veluti corrigens tuam *sententiam*: ut hodieque sint, qui hac re commoti, non *tibi*, sed *Jacobo* putent fuisse *summi* Pontificis *authoritatem*. PE. Unum igitur istud spectandum existimas, ut *salva* sit summi pontificis *majestas*, ac non magis *publica* utilitas reip *Christianæ*? JUL. Ad *suum* quisque commodum spectat; nos *nostrum* agimus negotium.

PE. Atqui si Christus *idem* fecisset, jam nec esset *Ecclesia*, cujus te *Monarcham* esse jactitas, & non video qui conveniat, ut qui Christi *Vicarius* appellari gaudeat, Christo *diversa* sequatur. Sed illud jā expedi, quanam arte *schismaticum* illud, uti tu vocas, *Concilium* discusseris? JUL. Dicam equidem, assequere, si potes. Primum *Imperatorem Maximilianum* (sic enim vocant) ut est unus omnium minime difficilis, tametsi per solennes nuncios *Concilium* indixerat, tamen, non dicendis modis, ab instituto subduxi. Preterea *Cardinalibus* aliquot *arte* simili persuasi, ut quod publicatis jam *instrumentis* statuerant, rursum accitis *Notariis* ac *testibus*, negarint. PE. An istud licet? JUL. Quid ni *liceat*? approbante *summo* Pontifice? Qui si volet, *jusjurandum*, jusjurandum non est: ut à quo passim quos vult liberat. Sed tamen, ut ingenue dicam, erat id quidem *paulo impudentius*: verum non patebat via *commodior*: Deinde quum videbam futurum, ut apud nonnullos invidia *Concilii* premeter, maxime quod sic esset *indictum*, ut ipse non *excluderer*, sed *suppliciter* invitarer, rogarerque *præsidere*; vide quam jam *techna* repererim, superiorum secutus exemplum. *Ipse* vicissim ad *Concilium* provocavi: causans nec *tempus*, nec *locum* satis esse idoneum, quem illi præstituissent. *Romæ* subito *Concilium* indixi, quo neminem venturum arbitror *Julio* non amicum, aut certe non obsecundaturum

tutum; Sic etiam eos multis exemplis docueram. Ac potius in hunc usum complures *Cardinales* creavi meis institutis *accommodos*. GE. Hoc est, facinorosissimos, JUL. Rursum hoc *Concilium* nisi *indixißem*, Concilium non fuisset: & tamen haud quaquam expediebat rebus meis tantam *Episcoporum* & *Abbatum* turbam huc confluere, inter quos fieri non potest quin aliquot *probi piique* fuerint futuri. Itaque monui, ut *sumtibus* parcerent: singulæ regiones *unum*, aut *alterum* duntaxat mitterent. Deinde cum ne hoc quidem satis *tutum* viderem & *paucos* ex tot provinciis ad *magnum* redituros numerum: denuo illis jam ad iter accinctis denunciavi, ne venirent; *Concilium* in aliud tempus *prorogandum*: commentus ad id *causas* utcunque *probabiles*. Atque iis *artibus* exclusis universis, rursum *antevertens*, quem Præscripseram, *diem*, *Romæ* Concilium institui, cum iis duntaxat, quos ad id paraveram: Inter quos etiamsi *quidam* futuri essent, qui *dißentirent* a me, tamen illud certum habebam, *Julio* neminem refragaturum; tantò armis, & satellitibus, *superiori*. Jam, ad hunc modũ ingenrẽ invidiã movi *Gallicano* illi *Concilio*, dimissis quoquoversũ literis, in quibus de nostro *Sacrosancto Concilio* faciebã mentionem; *Concilium* illorũ execrans, *conventiculum* Satanæ, Conciliabulum Diaboli, schismaticam *conspirdtionem* subinde nominans. PET. Oportet sceleratissimos fuisse *Cardinales*, authores & principes *Concilii*. JUL. De *moribus* nihil queror, sed *caput* hujus negotii fuit *Episcopus Rothomagensis*, qui nescio qua *sanctimonia* semper huc spectavit, ut *Ecclesiam* redderet *emendatiorem*, idque fecit locis aliquot. Hunc mors eripuit mihi, tum rem faciens omnium gratissimam. Successit huic *Gardinalis*, titulo *Sanctæ Crucis*, Hispanns vitæ, quidem *inculpatæ*, sed *rigidus* senex, ac *Theologus*. Quod quidem genus hominum fermè solet esse infestum *Romanis Pontificibus*. PE. Atqui homo *Theologus* nihil habebat, quod suo facto probabiliter obtexeret? JUL. Permulta. Aiebat nulla fuisse tempora *inquietiora*, quam *tum* erant, nunquam Ecclesiæ *morbos* magis *insole-*

tolerandos, itaque *generali Concilio* succurrendum. Me cum ad *summum Pontificium* admitterer, *Sacramentis* adactum, ut *secundo* ab inito pontificatus *anno* Concilium indicerem, & ita adactum, ut ne à *Cardinalium* consessu possem absolvi. Deinde sæpius à fratribus meis *Cardinalibus* admonitum, rogatum, interpellatum à *Principibus*, quodvis potiùs quam hoc, in aurem admisisse: ita ut palam appareret, Julio *vivo*, nunquam futurum *Concilium*. Citabant exempla superiorum *Conciliorum*, citabant *leges* aliquot *pontificias*, quibus ostendebant, *Me*, cum meis, *detrectante* Concilium, ad *se* jus indicendi devolutum. Cæteris item *principibus* conniventibus, *indicendi* munus ad *Imperatorem Ro*: qui olim *solus* indicebat, & ad *Gallorum regem*, qui præcipuus esset, pertinere. PE. Num igitur in te nefanda dicta scribebant?

JUL. Imo *furciferi* plus hic *sapiebant* quam volebam. Rem *odiosissimam* mira *modestia* tractabant, & non solum temperabant à *maledictis*, sed me nunquam nisi cum *honoris* præfatione nominabant, rogantes, & obsecrantes per omnia *sacra*, *piaque*, ut quod me *dignum* erat, quodque *jurejurando* pollicitus essem, *Concilio* indicto *præsiderem*; pariterque secum *sanandis* Ecclesiæ *malis* operam commodarem. Nec dici potest, quantum hæc *temperantia* mihi conflarit *invidiæ*, præsertim cum omnia sua *sacris literis* condirent; nam apparet *eruditos* aliquot ad id adhibitos. Addebant interim jejunia, orationes, miram vitæ frugalitatem, ut magis etiam me premerent opinione *sanctitatis*.

PET. Tu contrà, quo titulo *Concilium* indixeras?

JUL. Longe *splendidissimo*: obtendebam mihi in animo esse primum corrigere *caput* Ecclesiæ, hoc est *meipsum*; Deinde *Principes* Christianos, postremum *Plebem* universam.

PE. Bellam audio *comœdiam*, sed jam expecto *catastrophen*. Juvat audire, quid *Theologi* illi in *Satanæ Conciliabulo* statuerint.

JUL. Indigna, abominanda, *refugit* animus commemorare.

PE.

PE. Obsecro tam *nefanda?*

JUL. Prorsus impia, sacrilega, plusquam hæretica, quibus nisi *manibus* & *pedibus* obstitissem imo *armis* pariter, atque *ingenio*, actum fuisset de *dignitate* Ecclesiæ Christianæ.

PE. Tanto magis expecto, quæ sint ista.

JUL. Ah! horresco referens. Id agebant scelesti, ut *Ecclesiam* tot *opibus* ac tanta *ditione* florentem, ad veteres illas *sordes*, ac miseram *frugalitatem* revocarent, ut *Cardinales* qui nunc vitæ *strepitu*, quosvis antecellunt *tyrannos*, ad *paupertatem* redigerentur: ut *Episcopi* multò *contractiùs* viverent, minús *satellitum*, minus alerent *equorum*. Decreverant, ne passim *Cardinales* absorberent *Episcopatus*, *Abbatias*, *Sacerdotia*, ne quis unus plures *Episcopatus* amplecteretur. Istos qui per fas (ut ajebant) nefasque sexcenta, si possint, cumulant *Sacerdotia*, coercendos censebant, ut his essent contenti: Ne quisquā crearetur *summus Pontifex*, aut *Episcopus*, aut *Sacerdos* interventu *nummorum*, aut respectu *favoris*, aut turpis *obsequii*, sed duntaxat ex vitæ *meritis*. Quod si compertum esset, illico *submoveretur*: ut liceret *Rom. Pontificem*, palam *facinorosum*, ab *honore* depellere: ut *Episcopi* scortatores, & temulenti privarentur *administratione*. ut *Sacerdotes* palam *facinorosi*, non solum *sacerdotio* submoverentur, verum *membro* corporis mutilarentur; aliaque id genus permulta, nam omnia referre piget. Quæ prorsus eo tendebanc, ut nos *onerarent* sanctimonia; divitiis & imperio *spoliarent*.

PE. Quid igitur contra hæc statuebatur in illo *Sacrosancto* concilio Romano?

JUL. Jam mihi videris oblitus id qtod dixi; me nihil aliud agere voluisse *Concilii* prætextu, nisi ut clavum clavo pellerem. *Primus* ille *Conventus* consumptis solennibus quibusdam *ceremoniis*, quas ex authoritate adhuc utcunque placet observare, etiamsi nihil ad rem pertinent, peracta *sacra* duo: alterum de *Sancta Cruce*, alterum *de S.*

Spiritû, tanquam hujus *afflatu* res ageretur; Deinde recitata *oratio* plena *laudum* mearum; proximo consessu, quanta vi potui, contorsi *fulmen* in *schismaticos* illos *Cardinales*, plusquam *impium*, plusquam *Sacrilegum*, plusquam *hæreticum* pronuncians, quicquid illud esset, quod aut jam *statuissent*, aut *statuere* pararent. PE. Itaque si forsan pœnitentia ducti statuissent te *bonum* & *præclarum* esse pontificem, *hocci* ne etiam plusquam *impium* & *hæreticum* fuisset?

JUL. Omnino; quia nulla aut *authoritate* aut *ratione* fultum. GE. Nihil verius. JUL. Quid enim illorum interfuit statuere, *qualis* esset *Pontifex Romanus*? Sed progredior. Tertio consessu eodem *fulmine* terrui *Galliam*, nundinis à *Lugduno* translatis, & *quibusdam* Galliæ *partibus* nominatim *exceptis*, qmo magis alienarem à rege *plebis* amimos, & aliquam inter ipsos *seditionem* excitarem. Atque hæc statim Acta, quo plus haberet authoritatis, *bullis* prodita ad omnes misi *principes*: præsertim ad hos, quos videbam in nostram *factionem* esse propensiores. PE. At præterea nihil actum? JUL. Id actum est quod volebam: *vici*, si modo nostra valebunt *Decreta*. Tres illos *Cardinales* qui perstiterunt in cœptis *Cardinalitia* dignitate publicis *ceremoniis* privavi, sacerdotiorum census *aliis* contuli, ne facile possent restitui, ipsos tradidi *Satanæ*, libentiùs tamen *ignibus* traditurus, si in manus meas incidissent. PE. Attamen si vera narras, non paulo *sanctiora* videntur illius *schismatici conciliabuli* decreta, quam tui *sacrosancti concilii*; unde nihil adhuc video prodiisse, nisi *minas tyrannicas*, execrationes, & *astu* mixtam *crudelitatem* Si *Satanas* fuit illius *author* Conciliabuli; propius videtur ad *Christum* accedete, quam *spiritus* ille nescio quis, qui modo vestrum moderatus est *Concilium*. JUL. Quin tu quid *loqueris* etiam atque etiā vide. Nam omnibus bullis meis execratus sum omnes, quicunque illi *conciliabulo* quocunque modo *faverint*.

PE. Miser ut adhuc *veterem* illum spiras *Julium*! Sed quis tandem hujus *exitus* negotii? JUL. Hoc equi-

equidem in ſtatu reliqui, quorſum evaſurum, viderit *fortuna*. PE. Nimirum *ſchiſma* manet. JUL. Manet, & quidem *periculoſiſſimum*. PE. Et tu quidem Chriſti vicarius *ſchiſma* maluiſti, quam *verum* Concilium?

JUL. Vel trecenta *ſchiſmata* potius, quam me velim in *ordinem* cogi, & ad totius *vitæ* reddendam *rationem* adigi. PET. Ita tibi conſcius? JUL? Quid id tua? PE. Intelligo. Non expediebat eam commoveri *camerinam*, ſed penes utros erit victoria?

JUL. Iſtud *fortunæ* eſt in manu. Quanquam â *nobis* plus eſt *pecuniarum*. *Gallus* exhauſtus eſt diutinis jam *bellis*. *Anglus* auri *montes* habet *intactos* adhuc, Illud indubitato poſſum vaticinari; ſi *Gallus* vicerit, id quod abominor, *vertentur* rerum nomina, *ſacroſanctum* illud Concilium, *Sathanæ* conciliabulum erit; Ego *idolum* pontificis, non *Pontifex*: penes illos *Spiritus ſanctus* erit, nos ſpiritu *Satanæ* fecerimus omnia. Verum mihi ingens *fiducia* eſt in relictis *pecuniis*, ne hæc fiant. PE. At quid rei tandem incidit adverſus *Gallos*, & horum *Regem*? quem veſtri majores *Chriſtianiſſimi* titulo decorarunt, præſertim cum illorum *præſidiis* fateâris & *vixiſſe* te, & ad iſtam pluſquam *imperialem* coronam evectum. Denique *Bononiam*, & reliquas *urbes* recepiſſe, domuiſſe *Venetos* omnibus invictos. Quomodo *tot*, tã *recentium* meritorũ abolita memoria? Quomodo tot deſciſſa *fœdera*? JUL. Iſtam explicare *fabulam* perlongum fuerit. Verũ ut ſummatim dicam, nihil â me *novatum* eſt; ſed quod jam *olim animo* parturieram, tum parere *cæpi*: quod *antea*, rebus ita poſcentibus, *diſſimulaтam*. tunc *aperui*. *Gallis* nunquam ex animo *bene volui*; hoc tibi de *Tripode* dictum puta; Nec ullus *Italus* ex animo bene vult *Barbaris*, non Hercule magis, quam *lupus* agnis. Sed ego non Italus modo, verumetiam *Genuenſis*, tantiſper illis utebar *amicis*, dum opus eſſet illorum *miniſterio*. Quandoquidem hactenus utendum eſt opera *Barbarorum*, Interea multâ *tuli*, multa *diſſimulavi*, multa *finxi*: Denique nihil non & *feci*: & *paſſus* ſum. Verum ubi jam *Res* in eum

 propem-

propemodum *locum* deductæ sunt, in quem *volebam*, supererat ut vere *Julium* agerem; totamque illam *Barbarorum* fæcem Italia submoverem. PE. Cujusmodi *belluæ* sunt isti, quos vocas *Barbaros*? JUL. *Homines* sunt. PE Homines igitur, at non *Christiani*? JU. Et *Christiani*, sed quid hoc ad rem pertinet? PE. Ergo Christiani quidem, sed absque *literis*, agrestem degentes vitam? JUL, Imo rebus *istis* maxime *florent* illi: quin insuper, id quod illis imprimis invidemus, *opibus*. PE. Quid igitur sibi vult *Barbari* cognomen? Quid mussas? GE. Dicam hujus vice. *Itali* cum sint ex omni *barbarissimarum* Nationum *colluvie* conflati, confusique, non aliter quam *sentina* quædam; tamen e Gentilium literis, hanc imbiberunt insaniam, ut extra *Italiam* natos *Barbaros* appellent, Quod quidem *Cognominis*, apud illos contumeliosius est, quam si *parricidam* dicas, aut *sacrilegum*. PE. Ità videtur. Atqui cum pro *omnibus* hominibus *mortuus* sit *Christus*, nec apud illum sit *ullius* personæ *respectus*; cumque *tu* Christi *vicarium* profiteris, cur non *omnes* complectebaris *eodem* animo, quos non *discrevit* ipse Christus? JUL. Equidem & *Indos*. & *Afros*, & *Æthiopes*, & *Græcos* complecti cupiam, si modo *numerent*, & Principem agnoscant *vectigalibus*. Verum hos omnes recidimus; & proxime *Græcos*, quod homines nimium *tenaces*, parum agnoscerent Romani Pontificis *majestatem*. PE. Ergo *Romana* sedes totius orbis veluti *horreum* est? JUL. Magnum vero, si omnium *metamus* carnalia, cum omnibus nostra *spiritualia* seminemus? PE. Quæ narràs *spiritualia*? Nam adhuc quidem præter *mundana* nihil audiò. Fortasse *doctrina* sacra trahis ad *Christum*. JU. Sunt qui *concionentur* si velint, nec eos *prohibemus*, modo ne quid dicant adversus *Majestatem* nostram. PE. Quid igitur? JUL. Quid igitur? Cur *Regibus* datur quicquid exegerint? nisi quia his *acceptum* referunt singuli, quicquid *possident*, etiamsi nihil ab illis *acceperint*. Ita quicquid est *sacri* uspiam, *nobis* imputandum est, etiamsi totam *stertamus* vitam: Quanquam præter ista largissime donamus

namus *indulgentias* exigua pecuniola, *dispensamus* in rebus gravissimis non *maxima* summa, passim omnibus obviis *benedicimus*, idque *gratis*. PE. Equidem nihil horum inteligo. Sed redi ad id quòd institutum erat: quam ob rem tua sanctissima *majestas* tantopere *Barbaros* horreat, ut cœlum terræ miscendum duxeris, quo illos ab *Italia* depelleres. JUL. Dicam: *superstitiosius* est cum omne *Barbarorum* genus, tum præcipue *Gallorum*, Nam cum *Hispanis* non pessime nobis convenit, sive *linguam* spectes, sive *mores*: Quamquam *hos* quoque submotos volebam, quo prorsus nobis liceret *more* nostro agere. PE. Colunt præter *Christum* & alios *deos*? JUL. Imo *Christum ipsum nimis anxie* colunt. *Antiquis* quibusdam & jampridem *obsoletis* vocabulis, mirum est, quam adhuc homines *stultissimi* permoveantur. PE. Forte *magicis*. JUL. Nugaris: imo *simonia, blasphemia, Sodomia, veneficio, sortilegio*, PE. Bona verba. JUL. Itidem ut tu nunc abominaris, & isti. PE. Omitto nomina: *res* sunt apud *vos*, ne dicam apud ullos *Christianos*? JUL. Sane *Barbari* non ipsi vacant *vitiis*, sed cum *diversis* laborent, *nostra* execrantur, *suis* blandiuntur: Nos contra *nostris* blandimur, *illorum* abominandum *probrum* ducimus, ac per fas, nefasque fugiendum, *paupertatem*: illi vix *Christianum* esse existimant *opibus* frui ullis, vel sine *fraude* quæsitis. Nos *ebrietatem* nec nominare audemus (quamquam *hac* quidem in parte, non ita vehementer ab illis *dissentiam*, si cætera *conveniant*) at *Germani* leve putant *erratum*, & *festivum* magis quam *sceleratum*. *Usuram* vehementer execrantur illi, at apud nos nullum hominum genus æque *necessarium* ecclesiæ Christi. Venerem *præposteram* usque adeo spurcam ducunt illi, ut si quis vel *nominet* modo, & *aerem* & *solem* existiment *pollui*: nobis longe *diversa* sententia est. Item *simonia*, jam olim è rerum natura sublatum *vocabulum*, velut *Umbram* adhuc formidant illi & *antiquatas* jam veterum *leges* mordicus tenent. Nos alio spectamus. Atque hujusmodi permulta sunt alia, in quibus *nobis* non convenit cum *Barbaris*: proinde cum jam simus tam dissimili *vitæ* instituto, procul arcendi

sunt à *nostris mysteriis*, magis suspecturi si *nesciant*. Nam si semel intellexerint *arcana* Curiæ nostræ, protinus *evulgant*: & nescio quo pacto ad vitia deprehendenda sunt *oculatissimi*: scribunt *maledicentissimas* ad suos *literas*. Clamitant passim, apud nos non esse *sedem* Christi, sed *sentinam* Satanæ. De me disputant, num sic *assecutus* Pontificium, sic *vivens*, pro *Pontifice* sim habendus. Atque ita primum minuunt nostram apud ignotos sanctitatis *opinionem*, simul & *authoritatem*, qui antea nihil de nobis audierant, nisi quod *Christi* vicem gereremus, & *proximam*, atque adeo *parem* Deo *potestatem* teneremus. Atqui his è rebus intolerabilis ecclesiæ Christianæ *jactura* nascitur. Dispensationes & *pauciores*, & *minoris* vendimus: Minor *census* redit ex *Episcopatibus*, & *Sacerdotiis*, & *Abbatiis*; Vulgus si quid exigitur, *malignius* dat: Breviter; undecnuque *parcior* quæstus, & *steriliores* nundinæ. Postremo *fulmina* quoque nostra minus ac minus horrent. Quod si semel eo processerint *audacia*, ut dicant *sceleratum* Pontificem nihil agere, ac fulmen minasque *contempserint*; nobis ad *famem* plane redierit res. Quod si procul abfuerint; (ita *ingenium* est Barbarorum) *impensius* venerabuntur, nosque literis *commode* scriptis, ex animi sententia *rem* geremus. PE. Non optime vobiscum agitur, si hinc pendet authoritas *Apostolica*, ut *vita* ignoretur, nesciantur *technæ*? Nos nihil aliud optabamus, nisi ut universis esset *cognitum*, quicquid vel in *cubiculis* ageremus. Atque ita demum plurimi *fiebamus*, si vere *innotuissemus*. Verum illud expedi: Adeo religiosos *Principes* nunc habet *Mundus*, tantaque est apud illos *sacerdotum* reverentia, ut ad *unius*, atque adeo *talis* nutum, ad *arma* descenderint *universi*? Nam meis quidem temporibus, *hos* infestissimos *hostes* patiebamur. JUL. Quantum ad *vitam* attinet, non sunt admodum *superstitiosi* Christiani: Nos plane *contemnunt*, ac pro *nugamentis* habent: nisi quod aliquot ex his infirmiores nonnihil metuunt terrificum illud fulmen *Excommunicationis*; Nec hi tamen perinde *re* atque *opinione* commoventur. Sunt qui nostras *opes* vel *sperant*,

vel

vel *metuunt*: eoque nonnihil nostræ deferunt *Authoritati*. Quibusdam persuasum, ingens aliquod *infortunium* manere hos, qui sacerdotibus *qualibuscunque* negotium facessunt. Omnes ferme, ut sunt *Civiliter* educati, nonnihil tribuunt *Ceremoniis*, præsertim à nobis provocati. Nam *Ceremoniæ* ceu *fabulæ* quædam *vulgo* dantur: Cæterum res interim serio agitur. Nos illos magnificis *Titulis* decoramus etiamsi sint sceleratissimi. Hunc *Catholicum* appellantes, Illum *Serenissimum*, alium *Illustrissimum*, alium *Augustum*, omnes *dilectos Filios*, nominamus: illi vicissim nos *sanctissimos Patres* in suis literis vocant: & aliquoties ad oscula *pedum* se submittunt: & ubi non multum negotii vertitur, cedunt nonnunquam *Autoritati nostræ*, quo sibi *pietatis* opinionem apud *vulgus* parent. Nos illis *Rosas* mittimus *consecratas*, *Tiaras*, *Gladios*, & illorum *Dignitatem* maximis *bullis* confirmamus: Illi vicissim mittunt *equos*, *milites*, *pecuniam*, nonnunquam & *Pueros*; atque ita mutuum (quod ajunt) *muli* scabunt. PE. Si tales sunt, nondum intelligo quo pacto potueris summos *Reges* ad gravissima *bella* concitare præsertim *ruptis* tot *fœderibus*. JUL. Atque si nunc assequi possis ea quæ dicam, intelliges *ingenium* plusquam *Apostolicum*. PE. Adnitar equidem quoad potero. JUL. Illud in primis mihi studio fuit, omnium *Gentium*, ac præcipue *Principum* ingenia, mores, affectus, opes, & conatus Pernosse, cui cum quo *conveniat*, cui cum quo *dissidium* sit: deinde his omnibus ad nostram *commoditatem* uti. Principio *Gallos* facile concitavimus in *Venetos*; quod inter hos intecederet *vetus* atque *antiqua* simultas.

Deinde sciebamus eam *gentem* avidam imperii *prorogandi*: Et *Veneti* illorum quoque nonnullas *urbes* occuparant. Itaque *meum* negotium, cum *illorum* negotio miscui. Tum Imperator, quanqnam alioqui non admodũ amicus *Gallo*, tamen quia non erat spes à *Venetis* recipiendi, quæ tenebant (tenebant autem *Urbes* aliquot egregias) pro tempore se *huic bello* adjunxit. Deinde quum non placeret *Gallos* supra modum cresce-

re

re (res enim successerat *felicius* quam volebam) *Hispaniarum* etiam Regem in eos extimulavi, primum hominem, non fidei *adamantinæ*, deinde cujus magnopere *referebat*, utcunque premi *Gallorum* potentiam; cum ob alia multa, tum præcipue, ne quando ditione *Neapolitana* excluderetur: Ad hæc, *Venetos*, tametsi non probarem, *ficte* tamen in *Gratiam* recepi, ut hos quoque recentis cladis dolore exacerbatos in *Gallos* immitterem. Rursum *Imperatorem*, quem paulo ante cum Gallis *conjunxeram*, ab illis *distraxi*: idque partim *pecuniis*, quæ apud hominem *egentem* semper valent plurimum; partim *literis*, & *nunciis*, renovato veteri in *Gallos* odio, quo vir ille mirum quam semper *flagrarit*, etiamsi deerat ulciscendi *facultas*. Jam Anglos sciebam *genuino* odio esse in *Gallorum* Gentem; atque iis conjunctissimos *Scotos*: Ad hæc; intelligebam Nationem *præferocem*, & belli *cupidam*, idque potissimum *prædandi* spe: tum etiam *superstitiosam* aliquantulum, quod longissime absit a *Roma*: Postremo id temporis, *nova* libertate (quæ tandem illis morte *Regis* omnium *severissimi* contigerat) *insolentes*, ac pene *tumultuantes*: ut facile jam possent ad quamvis *insaniam* extimulari. Quodque maxime volebam, Accessit ad *opportunitatem* rerum mearum; *Rex* admodum *adolescens*, vel *puer* potius, & nuper *regno* potitus, *ingenio* acri vividoque, ac vere juvenili, hoc est, inquieto & bellicoso; nec *ætate* tantum *ambitiosus*, & ad res non mediocres erectus; Quin jam tum à primis annis huc spectasse dicebatur, ut *Gallos* adoriretur *armis*. Super omnia, *affinis* erat *Hispano Regi*, quem jam ad *arma* traxeram. Hisce rebus omnibus usus sum ad *Ecclesiæ* commoditatem, Ac sexcentis *literis*, non absque *ingenio* scriptis, tandem involvi *principes* bello omnium gravissimo. Neque vero quemquam cæterorum *intentatum* reliqui, neque Regem *Hungarorum*, neque *Lusitaniæ*, neque *Burgundionum*, Regibus parem, *Ducem*. Verum quia ad hos nihil harum rerum attinebat, *perpellere* non quivi; & sciebam, *tumultuantibus* illis, neminem cæterorum *quieturum*. Hi igitur quum suo morem

gererent

gererent animo, tamen honestissimum *titulum* accepe-runt à nobis, ut quo majorem *cladem* inferrent populo *Christiano*, hoc *religiosius* viderentur *Ecclesiam* Dei *protegere*. Atque ut magis admireris vel *ingenium* meum, vel *felicitatem*, belligerabatur id temporis *Hispaniæ* Rex cum *Turcis* incredibili rerum *successu*, maximoque suo *quæstu* : & tamen illis omnibus omissis, in *Gallum* universas vires convertit. Ad hæc, *Imperator* non *fœderibus* modo multis, verumetiam *beneficiis* immensis devinctus erat *Gallis*, vel hoc nomine, quod horum sumptu operaque suas in *Italia* Civitates recepisset. Et *hic* erat quod ageret, nempe ut *sua* tueretur, Jam enim *Patavium* desciverat; & in *Burgundia*, nempe ut *Geldrios* hostes gravissimos (in quos belli suscipiendi fuerat author) à Nepote suo Burgundionum *Principe* depelleret. Et sic effeci, ut, *suis* omissis, *meum* agerent nogotium. Cum nulla *Gens* est, apud quam minus valeat *summi* Pontificis *Authoritas*, quam *Anglorum*(id quod protinus liquebit, siquis divi Thomæ *Cantuariensis Episcopi* vitam, ac veterum *Regum* constitutiones evolverit) ea tamen *Gens* alioqui *exactionum* impatientissima, passa est propemodum se *deglubi*. Mirum autem quomodo *sacerdotes* quoque, qui *nobis* consueverant quicquid possunt *subtrahere*, eo adduxerim, ut *Regi* tributum numerarent, haud perpendentes cujusmodi *fenestram* Regibus *aperuerint*. Quanquam nec ipsi *Reges* satis animadvertebant, quod *exemplum* induxerint adversus *seipsos*. Nempe ut liceat postea *Ro. Sacrifico* regno movere, quem oderit *principem*. Et *Rex* adolescens majori etiam *motu* rem aggressus est quam *volebam*, aut quam *jusseram*: tametsi malebam in hanc peccari partem. Jam vero longum fuerit explicare sigillatim, quibus *artibus* eos *Principes* ad tam periculosum *bellum* excitarim in *Christianos*, quos nullus unquam *Pontifex* vel in *Turcas* potuit excitare. PE. At fieri potest, ut bellorum *incendium* per te suscitatum, universum denique *mundum* corripiat. JUL. Corripiat sane, modò *Romana* sedes *Dignitatem*, & *Possessiones* tueatur suas; Tametsi conatus sum omnem *belli* mo-

lem

dem ab *Italia* in *Barbaros* rejicere: dimicent illi quantum libet, nos *spectabimus*, & fortassis illorum *fruemur* insania. PE. Pertinent hæc ad *Pastorem* & Patrem *sanctissimum*, & Christi *Vicarium*? JUL. Cur excitant *schisma*? PE. Atqui peccata nonnunquam *ferenda* sunt, si plus malorum à *medela*. Deinde si tu *Concilium* admisisses, non erat locus *schismati*. JUL. Bona verba. Ego sexcenta *bella* malim, quam *Concilium*. Quid si me submovissent à *Pontificio*, veluti *simoniacum*, & *negotiatorem* Pontificii, non *Pontificem*? Quod si omnem *vitam* meam perdidicissent, prodidissentque in *vulgus*? PET. Etiam si *verus Pontifex* esses, tamen satius erat *honori* cedere, quam tantis orbis *Christiani* malis tuam *Dignitatem* tueri. Si modo *Dignitas* est Episcopatus *indigno* commissus, ac ne *commissus* quidem, sed *emptus*, & *arreptus*. Unde illud mihi obiter venit in mentem, te consilio quodàm divino *Gallis* extitisse *pestem*, qui prius *Ecclesiæ* te *pestem* invexerunt.

JUL. Per triplicem *Coronam* meam juro, perque meos clarissimos *triumphos*, si mihi bilem moveris, senties & tu vim *Julii*. PE. O Phreneticum! Verum hactenus nihil audio, nisi *Ducem*, non *Ecclesiasticum*, sed *Mundanum*, nec mundanum tantum, sed *Ethnicum*, Imo Ethnicis *sceleratiorem*. Gloriaris te plurimum potuisse ad *discindenda* bella, ad strages hominum *excitandas*: Ista *Satanæ* potestas est non *Pontificis*. Qui Christi *vicarium* se facit, eum oportet ad illius *exemplar* quam proxime accedere: Est in illo summa *potestas*, sed cum summa *bonitate* conjuncta; est summa *sapientia*, sed *simplicissima*. In te potestatis *imaginem* video, cum summa *malitia*, summaque *stultitia* copulatam. Quod si *malorum* princeps *Diabolus*, *vicarium* sibi cupiat subrogare, quē potius asciscat, quam *tui* similem? Dic ubi virum *Apostolicum* egeris? JUL. Quid magis *Apostolicum*, quam augere Christi *Ecclesiam*? PE. Atqui si Ecclesia est populus *Christianus*, Christi spiritu *conglutinatus*, subvertisse mihi videris *Ecclesiam*, qui *orbem* universum ad teterrima *bella* concitaris, quo tu *impune* malus & pestilens

lens esses. JUL. *Nos Ecclesiam* vocamus sacras *ædes*, *sacerdotes*, & precipue *Curiam* Romanam, me imprimis, qui *caput* sum *Ecclesiæ*. PE. At *Christus* nos *ministros* fecit, se *caput*: nisi nunc *secundum* eaput accreverit, sed quibus tandem aucta est *Ecclesia*? JUL. Nunc ad rem accedis; itaque dicam: Illa olim *famelica* & *pauper* Ecclesia, nunc adeo floret *ornamentis* omnibus. PE. Quibus? ardore *fidei*? JUL. Obtundis.

PE. Contemptu *mundi*? JUL? Sine me dicere, *veris* inquam ornamentis, nam istæc *verba* sunt.

PE. Quibus igitur? JUL. *Palatiis* regalibus, *equis* & *mulis* pulcherrimis, *famulitio* frequentissimo, *copiis* instructissimis, *satellitiis* exquisitissimis.

GE. *Scortis* formosissimis, *lenonibus* obsequentissimis. JUL. *Auro*, *purpura*, *vectigalibus*: ut nullus Regum non *humilis* ac *pauper* videatur, si cum Ro. Pontificis opibus, strepituque conferatur: nemo tam *ambitiosus*, quin se *victum* agnoscat; nemo tam *lautus*, quin suam condemnet *frugalitatem*: nemo tam *numatus* nec *fœnerator*, quin nostris invideat *opibus*. Hæc inquam ornamenta & *tutatus* sum, & *auxi*.

PE. Sed dicito mihi: quis omnium primus istis ornamentis & *inquinavit* & *oneravit* Ecclesiã, quam Christus *purissimam* pariter & *expeditissimam* esse voluit? JUL. Quid istud ad rem attinet? Certe, quod est *caput*, tenemus, possidemus, fruimur: quanquam aiunt *Constantinum* quondam universam *Imperii* sui *majestatem* in *Sylvestrum* Ro. Pontificem transfudisse, Phaleras, equos, currus, galeam, balteum, paludamentum, satellitium, enses, coronas aureas, & auri quidem purissimi, exercitus, machinas bellicas, urbes, regna. PE. Et extant istius munificentiæ certa *monumenta*? JUL. Nulla præter *Paleam* unam *Decretis* admixtam. PE. *Fabula* fortassis est. JU. Id vel ex *meipso* conjicio. Quis enim fatuus, tam magnificum *imperium* cederet vel *Patri*? sed tamen valde *libet* credere, & *curiosis* hæc refellere conantibus *silentium* magnum nimis indicimus. PE. Atqui nihil adhuc audio, nisi *Mundum*. JU. Tu fortasse *veterem* illam *Ecclesiam* adhuc somnias, in qua tu cum *famelicis* aliquot *Episcopis* frigidum sane *Pontificem* ani-

Palea *notat Commentum quodvis Addititiũ ad Decreta* Gratiani.

tificem agebas, paupertati, sudori, periculis, ac mille *obnoxius* incommodis: Jam *ætas* in *melius* commutavit omnia. *Alia* longe res nunc est Ro. *Pontifex*. *tu nomine* rituloque duntaxat eras *Pontifex*. Quid si nunc videres tot *sacras* ædes *Regiis* extructas opibus, tot ubique *Sacerdotum* millia, plerosque *censu* amplissimo, tot *Episcopos*, armis & opibus, summis pares *Regibus*, tot *splendidissima* Sacerdotum *palatia*; præcipue vero, si *Romæ* videas tot purpuratos *Cardinales*, legionibus *famulorum* stipatos, tot *equos* plusquam *Regios*, tot *mulos* bysso, auro, gemmis *ornatos*, aliquot *soleis* etiam *aureis* & *argenteis* calceatos: Jam si *summum* Pontificem conspiceres, sublimem in *aurea* sella militum *humeris* vehi; ad manum *motam* passim omnes *adorantes*. Si crepitum audires *bombardarum*, si clangorem *trubarum*, si bombos *elassicorum*, si fulmina *machinarum* videres, si *populi* applausus, acclamationes, si omnia *tædis* collucentia, si *summos* etiam *Principes* ad beatorum oscula *pedum* vix admitti: Si spectasses Ro. illum *Sacerdotem* pede *coronam* auream imponentem *Imperatori Romano*, qui *Rex* est regum omnium (si quid modo valerent jura scripta) quanquam nihil jam obtinet, nisi magni *Nominis umbram*: *Hæc* inquam si vidisses, audissesque quid tandem diceres?

PE. *Tyrannum* plus quam *mundanum* videre me, Christi *hostem*, Ecclesiæ *pestem*, JU. Secus loquereris, si vel unum meorum *triumphorum* spectasses, vel eum quo *Bononiam* sum invectus, vel quem egi *Romæ* subactis *Venetis* egi; vel quo *Bononia* fugiens *Romam* sum revectus: vel quem hic egi postremum, *Gallis* preter omnem spem *fusis* apud *Ravennam*; si *mannos*, si *caballos*, si *militum* armatorum aciem, si *ducum* ornamenta, si delectorum *spectacula* puerorum, si *faces* undique *lucentes*, si *ferculorum* apparatum, si *pompam* Episcoporum, si Cardinalium *fastum*, si *trophæa*, si *manubias*, si in cœlum *reboantes* plebis ac militum *acclamationes*, si *plausu* perstrepentia omnia, si *lituorum* cantum, *tubarum* tonitrua, *bombardarum* fulmina, *sparsos* in populum *numos*, si *me*, veluti *Numen* quoddã, sublimẽ ferri *spectasses* totius pompæ *Caput* & *Authorem*, tum Scipiones, Æmilios

ios, Augustos, *sordidos* ac *frugales* dixisses præ *me*. PE. Ohe, satis triumphorum; *gloriosissime* miles, immo illos, licet Ethnicos, *odio* tui, *complector*, qui cæsis tua causa tot *Christianorum* millibus, *triumphos* agebas *sanctissimus* in Christo *Pater*, tot legionibus *interitus* author extitisti, qui ne unam *animulam*, neque *verbo*, neque *vita* Christo lucrifeceris. O Paterna *viscera*, O dignum Christi *Vicarium*, qui semetipsum impendit ut omnes servaret. Tu ut *unum* pestilens defenderes *caput* totiùs *orbis* exitium accersisti.

JUL. Ista loqueris, qnod invideas *gloriæ* nostræ, dum perspicis quam *humilis* fuerit tuus *Episcopatus* cum *nostro* collatus. PE. Audes impudens *tuam* gloriam cum *mea* conferre? Tametsi *mea* gloria, *Christi* gloria est, non *mea*. Primum omnium si mihi das Christum *optimum* esse, *verumque* principem Ecc'esiæ, ipse mihi *claves* regni dedit, ipse pascendas *oves* commisit, ipse meam *fidem* suo *præconio* approbavit: te *pecunia*, te *studia* mortalium, te *fraudes* fecere *Pontificem*, si modo *pontifex* is appellandus est. Ego tot *animarum* millia *Christo* lucrifeci: tu tot in *exitium* traxisti: Ego *Romam* antea *Gentilem*, primus *Christum* docui: ru *Christianæ* jam *Gentilitatis* extitisti *magister*, Ego vel *Umbra* corporis sanabam *ægrotos*, liberabam à *dæmonio* vexatos, ad *vitam* revocavi *defunctos*, & quacunque incederem *beneficiis* implebam omnia. Quid simile *tui* habuere *triumphi*? Poteram *verbo* quem voluissem tradere *Satanæ*: & quantum potuerim, experta est *Sapphira* cum suo *marito*, Tamen quicquid habebam *Potestatis*, in *utilitatem* omnium consumpsi: Tu omnibus *inutilis*, si quid *poteras*, immo, & quod *non* poteras, ad publicam orbis *perniciem* vertisti, JUL. Demiror, cur in catalogo *gloriarum* tuarum non *hæc* etiam addis, *pauperiem*, *vigilias*, *sudores*, *tribunalia*, *carceres*, *vincula*, *probra*, *plagas*, *cruces* denique.

PE. Recte admones, Nam *istis* de *rebus* justius gloriabor, quam de *miraculis* : *horum* nomine Christus nos jussit *gaudere* & *exultare* ; *horum* nomine nos *beatos* vocavit. Ita *Paulus*, collega quondam meus, cum sua jactat *facinora*, non commemmorat urbes *armis*

mis expugnatas, non legiones *ferro* cæsas, non or[...] Principes ad *bella* concitatos, non fastus *Tyrannicos*: *naufragia*, *vincula*, *flagra*, *pericula*, *insidias*: hic est *triumphus* vere *Apostolicus*, hæc est *gloria* Christiani Ducis: Jactat ille quos ab *impietate* retraxerit, non quot *ducatorum* millia congesserit. Denique *nos* cum Christo perpetuum jam agentes *triumphum* laudibus prosequuntur & *mali*: Te nemo non *execrabitur*, nisi vel tui *similis*, vel *adulator*. JUL. Rem *inauditam* audio. PET. Credo; nam qui tibi fuisset *otium* Evangelicas evolvere literas, *Pauli* measque Epistolas lectitare, tot legationibus, tot fœderibus, tot rationibus, tot triumphis *occupato*? At *cæteræ* quidem *Artes* omnes *animum* desiderant sordidis *vacuum* curis: *Christi* vero *disciplina*, pectus requirit ab omni *contagio* terrenæ solicitudinis *purgatissimum*. Nec enim *tantus* Magister è *cœlo* descendit in *terras*, ut *facilem* aliquam aut *vulgarem* Philosophiam traderet *mortalibus*. Non *otiosa*, neque *secura* professio est, esse Christianum: *voluptates* omnes ceu *venenum* aspernari, *Divitias* perinde ut *lutum* calcare, vitam pro *nihilo* ducere, Hæc est *Christiani* hominis professio. Hæc quoniam *intoleranda* videntur, iis qui non *Christi* spiritu aguntur, ad *inania* quædam vocabula *merasque* Ceremonias deflectunt, & factitio *capiti* Christi, factitium addunt *corpus*. JUL. Quid tandem mihi *boni* reliquum facis, si me *nummis* exuis, Si *Regno* spolias, si nudas *fænore*, si *voluptatibus* abdicas, si *vita* denique prives? PE. Quin tu igitur *ipsum* Christum *infælicem* pronuncias, qui, cum esset omnium summus, *ludibrium* factus est omnium: in paupertate, sudoribus; jejuniis, in fame vitam omnem peregit: denique *morte* omnium *probrosissima* defunctus est. JUL. Inveniet fortasse qui *laudet*, qui *imitetur*; neminem, his sanè temporibus. PE. Atqui hoc ipsum denique *laudare* est *imitari*. Quanquam Christus non orbat suos *bonis*, sed pro *falsis* bonis, *veris*, & *æternis* locupletat; at non *locupletat* nisi prius omnibus hujus *mundi* bonis *abdicatos* ac *repurgatos*. Ut *ipse* totus erat *cœlestis* ita *corpus* suum, hoc est, *Ecclesiam* sui simillimam esse voluit,

i. e. à *mundi* contagiis alienissimam. Alioqui qui possit esse *idem* cum illo, qui sedet in *cælis*, si *terrenis* adhuc fæcibus *immergatur*? Verum ubi fuerit excussum ab omnibus *mundi commodis*, atque etiam quod amplius est, *affectibus*: Tum denique Christus *suas* explicat *opes*, pro relictis *mellitis* immo multa *aloë* tinctis voluptatibus, *cœlestium* gaudiorum *gustum* impertit, pro *relictis* opibus, longe *præstantiores* elargitur. JUL. Quas obsecro? PE. Ni tu *vulgares* opes putas, *Prophetiæ* donum, donum *Scientiæ*, donum *Miraculorum*: Nisi *vilem* putas *Christum* ipsum, *quem* quisquis *habet*, in ipso *possidet* omnia: Postremo, nisi *nos* hic *pauperem* agere *vitam* putas. Ita quo quisque in mundo est *afflictior* hoc uberius *deliciatur* in Christo: quo in mundo *pauperior*, hoc in Christo *locupletior*: quo in mundo *dejectior*, hoc in illo *sublimior* & *honoratior*: quo *minus* vivit in mundo, hoc *magis* vivit in Christo. Verum cum totum *corpus* suum purissimum esse voluit Christus, tum præcipue *ministros*, hoc est *Episcipos*; & inter hos, quo quisq; *major* est, hoc sit Christo *similior*, & ab omnibus mundi commodis *expeditior* & *exoneratior*: Nunc contra video, eum qui Christo *proximus*, atque adeo *par* haberi vult, omnium maxime rebus sordidissimis *immersum*, pecuniis, ditionibus, copiis, bellis, fœderibus, ut ne quid interim de *vitiis* dicam. Et postea cum sis *alienissimus* à Christo, Christi tamen *titulo* ad tuam abuteris *superbiam*: & illius *prætextu*, qui Regnum *mundi* despexit, *mundanum* Tyrannum agis: &, *verus* Christi *hostis*, exigis *honorem* Christo *debitum*: *Benedicis* aliis, ipse *maledictus*: *Aperis* aliis cœlum, unde ipse procul *exclusus* es: *Consecrds* exsecratus: *Excommunicas*, cui nihil est cum sanctis *commune*. Quid enim inter te & *Turcarum* interest *Lucem*, nisi quod tu Christi *vocabulum* prætexis? Certe *mens* eadem, consimiles *vitæ* fordes, Tu major orbis *pestis*. JUL. At ego cupiebam *Ecclesiam* omnibus *bonis* exornatam: Et Aristotelem ajunt tres *bonorum* ordines constituere; quorum quædam sunt *fortunæ*, quædam *corporis*, quædam *animi*: Itaque nolebam bonorum *ordinem* invertere

A *fortunæ* bonis cœpi; fortasse paulatim ad *animi* bona venturus, nisi *præmatura* mors terris me eripuisset. PE. *Præmatura* sane, nempe *septuagenarium:* quanquam quid opus erat aquam *igni* miscere ? JUL. Atqui si *desunt* ista commoda, vulgus nos non *pili* faceret. Quin nunc quoque *metuunt* & *oderunt*. Atque ita tota *respub*. Christiana *collaberetur*, ni contra vim inimicorum sese *tueri* queat. PE. Imo si Christianorum *vulgus* conspiceret in te *veras* Christi *dotes*; si nempe vitæ *sanctimoniam*, *sacram* doctrinam, charitatem *flagrantem*, *prophetiam*, *virtutes*: hoc te magis *suspiceret*, quo à *mundi* commodis intelligeret *mundiorem*. Et Christiana respub. latius floreret, si *puritate* vitæ, si *contemtu* voluptatum, divitiarum, imperii, mortis, *gentilibus* esset *admiranda*. Nunc non solum contracta est in *angustam*, verum etiam, si diligentius excutias, plerosque *nomine* duntaxat invenies *Christianos*. Quæso te, non reputabas tecum, cum esses *summus* Ecclesiæ *Pastor*, quibus modis *nata* esset *Ecclesia*, quibus *aucta*, quibus *constabilita* ? Num *bellis*, num *opibus*, num *equis* ? Imo *patientia*, *sanguine* martyrum & nostro, *carceribus*, *flagris*. Tu Ecclesiam dicis *auctam*, cum humana *ditione* onerati sunt illius *ministri* : *Ornatam* vocas, cum mundi muneribus ac deliciis *inquinatur*: *Defensam* appellas, cum pro sacerdotum *peculio* mundus universus *bellis* perniciosissimis *conflictatur* : *Florentem* dicis, cum mundi voluptatibus *ebria* est: *Tranquillam*, cum, nemine reclamante, *divitiis*, imo *vitiis* fruitur. Atqui his *bracteatis* titulis *Principibus* imposuisti : qui, te præceptore docti, magna sua *latrocinia* ac furiosos *conflictus*, Christi *defensionem* vocant.

JUL. Atqui ista nunquam antehac audivi. PE. Quid igitur *docebant te concionatores*? JUL. Ab illis quidem nihil nisi meras *laudes* audiebam, *phaleratis* verbis mea *præconia* detonabant, me *Jovem* fulmine concutientem omnia, me verum quoddam *Numen* esse prædicabant, publicam orbis *salutem*: aliaque id genus permulta. PE. Nec mirum sane, nullum extitisse qui te *condiret*: cum tu *sal* esse *insulsus* & *fatuus*

tuus. Nam id proprium *Apostolici* viri munus, *allos* docere Christum, idque purissime. JUL. Non *aperis* igitur? PET. *Cuivis* potius quam tali *pesti*. Nam *tibi* quidem omnes *excommunicati* sumus. Sed, vis *consilium* non malum? habes *manum* hominum strenuorum: habes *pecuniam* immensam: es ipse bonus *ædificator*: extrue tibi novum aliquem *paradisum*, sed probe *munitum*; ne possit à *cacodæmonibus* expugnari. JUL. Imo faciam quod me *dignum* est: operiar *menses* aliquot: & *auctis* copiis meis, vi *deturbabo* vos isthinc; nisi in *deditionem* venietis. Neque enim dubito quin brevi sint ad me è bellorum stragibus LX hominum millia perventura. " Itaque si *Sapis*, Petre, *aperias* nunc " *ultimum* monenti. PE. Multùm sanè *tuæ* debe-" mus *Clementiæ* (qua non admodum *inclaruisti* in " Terris) *fulguranti* toties antequam *fulmines*, *monenti* " priusquam *ferias*: Ego vero suaderem (si me audis) " ut isti, quem *minaris* Exercitui *Ducem* (quantivis re-" dimendum) præficeres *Hildebrandum*, Magum illum " *Celeberrimum* Antecessorem tuum; Nam Vi nulla, " nisi *Magica*, aperietur tibi *Porta* Cœli; *patet atri* " *janua Ditis*. JUL. *Hildebrandus* ille quem lo-" queris (cætera sive *Albus* fuit, sive *Ater*) Pontifex fuit " *Optimus*, & de Ecclesia *Romana* præclarè *meritus*. " PET. Ego tamen in *Cœlis* eum nusquam reperio: " num *tecum* est ad *Portam*? JUL. Intelligo, quod " non sit multis tecum Colloquendum: nam aut tu " non es *Petrus*, aut ignoras, qui sim *Julius Secundus*: " Egon', ut tu me quasi *nihili* Hominem tractites. " *Vale*. Sed ad tempus, *brevi* reducem cum *Copiis* om-" nibus expecta. PE. Nempe sic solitum Valedicere " *impurum Spiritum* prænunciavit in evangelio *Sal-*" *vator*. Sed ehodum *Juli secunde*, antequam hinc " in imum (quo abis) *Barathrum* præcipitere: dic pau-" cis, & seriò (nam hactenus facetus mihi *Histrio* vi-" deris;) unquamne te vel per Somnium *Spes* lusit " ulla ingrediendi *Cœlum*? JUL. Imo nulla un-" quam incessit animum *Dubitatio*; Nam cur quæ-" so *occludi* mihi *Cœlum* posse sperarem, qui tibi apud " *Cœlites* agenti, fuerim *Successor*? Nonne Pontifex

"Romanus *Hæres* est Petro ex *toto* Asse? PE. Quin "neque in *ima* Cera. Non tu *Petro* succedis, sed "*Simoni*; non *Apostolo*, sed *Mago*; quid mihi *tecum* "magis *commune* est, quam cum *Julio* illo *Cæsare*, "olim etiam *Summo Pontifice*? JUL. *Successo*-"*rem* omnes agnoscunt, & quî possim tibi *Succede*-"*re* nisi in *Sede*? quæ autem nunc relicta mihi *Sedes* "est à te derivanda, nisi *Portam* aperias? Ini *Bara*-"*thrum* fortasse, quod minitaris, *Sedem* vis esse *A*-"*postolicam*? PET. Sufficit esse *Julianam*, & *Pseu*-"*do-Apostolico* non indignam. Interim tu videris *ar*-"*gutè* mecum Philosophari, quasi *Dialecticæ* non "ignarus. JUL. Noris *nos*, non usque adeo *Bar*-"*di* sumus. PET. De *Eruditione* tua jam antè "ex *Ore* tuo, plus satis audivimus; Neque tamen "defuere tibi *Literæ*, quando in *Charta* quadam "*Bullata* pro *Fiat* subscriberes *Fiatur*. JUL. Qua-"si vero minutias *Grammaticorum* curare deceat *Pon*-"*tificem Romanum*? Interim non hoc subscriptum est "ex *Cathedra*. Quod sanè vehementer doleo, sic enim "Nemo *cujuscunque Ordinis*, *Status* aut *Dignitatis*, "etiã *Regiæ*, contraire, contrascribere, aut contrahiscere "præsumserit, quin noverit se indignationem *Omnipo*-"*tentis Dei* incursurum. PE. Consulto omisisti, "*Indignationem Sanctorum* quoque *Pauli* & *Petri* "*Apostolorum*, in *Formula* ista, uti fertur, *vibrari* "solitam; Ista enim plusquam Bruta *Fulmina* pro "animi *Libidine*, & furiali *Impetu* projicere, nunquam "te ipsi docuimus. Tu vero (ut ad Institutum redea-"mus) qualem tibi fingebas *Cœlum* esse *Locum*? aut "quomodo *tempus* ibi fallendum putabas, si in *Cœli*-"*tum* (quod impossibile est) *Chorum* exciperere? JVL. "De *Loco* rogas? *Cœlum* putabam (ut insuper quic-"quid uspiam est Loci) Pontifici Romano pervium; "nec velim te nimis solicitum esse de Tempore meo "illic transigendo. Nunquam mihi *Tempus* otiosa *Merx* "est, nisi quod hic, ut video, tecum Sermocinan-"do perdam: sed quæ, quæso, causa *Dubii*? PE. Omni-"um sanè *gravissima*; nam hic prorsus in *alieno* lan-"guesceres *Elemento*, istarum profecto *Rerum* nihil

quic-

" quicquam reperturus, quæ te *totum* habuerunt in
"*Terris*. JUL. Quî sic obsecro? PE. Etiam-
" num rogas? Cum *Consummatis* hic Justorum *Spi-*
" *ritibus* (non tui *Calendarii* Sanctis) *pura* ineunda
" *Conversatio*; *Sanctum* hic cum *beatis* Angelis inter-
" cedit *Commercium*: Ineffabile super omnia cum
" Deo, & *Christo* ejus, hic *Consortium* colitur; Ex
" hisce denique omnibus *defacatæ* hic prorsus per-
" cipiendæ *Voluptates*, *purissima* veniunt perfruenda
" *Gaudia*. Gaudia tamen iis quibus *parantur* (iis
" verò universim omnibus perquàm accuratissime) *Con-*
" *sona* solùm & *accommoda*; sincera scil. *Sanctimo-*
" *nia* imbutis, non prorsus reipsa *impiis*, licet *inani*
" forte Sanctitatis *titulo* ornatis. Quinimo fac a-
" liis, *Sceleratis* nimirum, *tuique* præsertim similibus,
" concessa; tantum profecto abessent ab Animis *divi-*
" *na* inde *Lautia* perfusis, ut in *Tormenta* istis plus-
" quam *Tartarea*, Cœlestia etiam ipsa verterentur
" *Gaudia*; cum *Amoris* basin, & *delectationis*, sentia-
" mus *Similitudinem*; *Adversam* rerum *Indolem*, *O-*
" *dii*, & *Angoris*, experiamur Fundamentum: Nul-
" læ, è regione, hic Loci *evertendæ* sunt *Respublicæ*,
" nulli *Principes* sub pedibus *Conculcandi*, nulli Ho-
" stium *Sternendi* exercitus; Splendidi nulli de stratis
" hostibus adornandi *Triumphi*; Fideles Christi *Con-*
" fessores (chara Deo capita) nulli sub *Hæreseos* præ-
" textu ad *Sanguinem* usque *Cædemque* persequendi;
" Nullus, cui insideat, *Pontifici Romano* erectus *Thro-*
" *nus*; nedum *purpurati* Thronum quaquaversum cir-
" cumfusi *Cardinales*; Nulli *Canonistæ*, qui te (*in-*
" *carnatum* modo *Diabolum*) Dominum *Deum* su-
" um *Cæli* etiam *constituerent* ipsi, & *colerent*, cul-
" tumque *Divino* nihilo minorem ab *aliis* præstan-
" dum exposcerent; *Fiscus* nullus *papalis*, quo mi e-
" re *emunctæ* malis artibus *Ecclesiæ* omnes undique
" confluerent *Divitiæ*; Nulli Ludi *Scenici*, *Theatrici*;
" nulla *Spectaculi* pompa, nulla aut *Gula* aut *E-*
" *brietate* Genii *Indulgentia*; *Scorta*, *Cinædi*, *Gane-*
" *ones* nulli; nullus Libidinis *Arbiter*, nullus *Mi-*
" *nister*; Istarum denique *obscœnarum* nullæ *Volup-*
ta-

"*tatum* in quarum *Luto* tu, qui totus *Lutum* es &
"*Sordes*, improbè (si quis alius) expertus, probe nosti
"*volutantes* plane & demersos *Universalis* qui se dici
"volunt *Ecclesiæ* Episcopos. GE. Si ita res habet,
"mea quidem sententia confestim abeamus; nosti e-
"nim te *aliis* rebus (utpote minime *assuetum*) minime
"*delectari*. PE. Tace *Genie*, nondum tuæ sunt
"*verborum* vices. GE. Mox erunt. PET. Sed
"nonne hoc tibi totum prædixerat *Sacra* Scriptura ?
"JUL. Quam mihi loqueris *Sacram* Scripturam ?
"PE. *Canonicam*. JUL. *Decretorum* nempe, &
"*Decretalium* intelligis puto. PET. Vah nugas!
"imo *illam* dictante *Spiritu Sancto* exaratam. JUL
"Oh! *Biblia* quæ vocant. (nam ego nunquam de
"*facie* novi.)Certè odio *mei* mox, credo, transibis in
"castra *Hæreticorum*;sic enim loqui amabant *Leonistæ*;
"amantque, si qui nunc dierum sunt parum *Catholici*.
"Nunquam ego placide ferebam istos *Biblistas*;neque
"vel ex *Commodo*, vel *Dignitate* Sedis est *Apostolicæ*
"(quod miror nescire *Petrum*) istos quoquo modo
"*tolerare*. Sed quousque finis me hic ad *Portam* in *pe-*
"*dum* meorum (quos etiam *Reges* exosculati sunt)
"*digitis* frigescere? PET. An ergo *friges*? Abeas itaque
"non ad *fictitia* tua Regna *pictosque* purgatorii Ignes,
"unde pro *fucata*, nescio qua, potentiæ *Plenitudine*, ad
"libitum te *liberandi* (lusis toties *aliis*) *temet* tan-
"dem *ipsum* vana *spe* ludas; Sed ad *verum* abeas, *ater-*
"*numque* ignem tibi cum *Diabolo* & *Angelis* ejus pa-
"ratum: *jam calesces plus satis*. GE. *Conclamatum* est,
"uti vides, quid hic amplius moras ducimus? Nam in-
"nuit mihi jam pridem meus *Imperator*, & *Baculum*
"movet. Jam meæ sunt *loquendi*, *agendique* etiam vi-
"ces. JVL. *Male*, *Pessime* Genie quo trahis *Julium*?
"Si fas esset redire *Romam* (imo si ad Sedem modo
"*Porphyreticam*) ut ego te *Diris* omnibus *devoverem*
"etiam (non obstante *Petro*) sub Annulo *Piscatoris*?
"quin & omnes, contra te Principes *Catholicos* (dict-
"um factum) concitarem. GEN. Bene equidem habet
"quod *furioso* tibi nunc primum desit *Gladius*. JUL.
"*Julio* vis infertur, Julio *Papæ Secundo*; Nemon', in

"Auxilium

" Auxilium? *Centum Mille* Annorum Indulgentias
" ex *Plenitudine Apostolica* omnibus, & Singulis,
" qui ——— GEN. Vah, ut nunc *deliras* Miser! fabu-
" losas *Purgatorii* pœnas aliis *laxandas* tuæ, à diris
" *imi Tartari* cruciatibus, Redemptionis pretium polli-
" cens! Viden, vero *furvos* istos in propinquo obviam
" venientes *famulos*? JVL. *Cacodæmonas* proculdubio;
" Oh! succurrite, succurrite, ——— GEN. En vo-
" bis, qui vester est, *Julium Secundum Pontificem*
" *Romanum*.

Ad JULIUM.

Miraris clusum, *Juli tibi Maxime*, *Cœlum*?
Projectas Claves *en* Tyberinus *habet*.
O quantùm Gladio, Clavis *nunc præstat*, acuto,
Et, *Piscatoris* Penula *trita*, Sago!

Epilogus Vetus; (*pro quo nos substituimus, quem jam habes, novum: lunulis prænotatum.*)

PE. O Pestem! O miseram Ecclesiam! Sed heus Genie; nam tecum magis libet confabulari, quam cum isto deterrimo Monstro. GE. Quid est? PE. Suntne istiusmodi cæteri quoque Episcopi? GE. Bona pars hujus est farinæ; verum hic omnium Antesignanus. PE. Tu videlicet Hominem ad tot excitasti Flagitia. GE. Ego? Minime: imo adeò præcurrebat, ut ipse vix alis adjutus assequi possem. PE. Sane non miror si huc tam pauci adveniant, cum hujusmodi Pestes Ecclesiæ Gubernaculis assideant: quandoquidem Vulgum utcunque Sanabilem esse, vel hinc conjicio, quod ob solum Pontificis Titulum tam Spurcæ Cloacæ defert Honorem. GE. Rem ipsam dicis: Sed jam dudum innuit mihi meus Imperator, & Baculum movit. itaque Vale.

Hoc Tetrastichon *Buchanano* alii, alii *Conrado Grebelio*, tribuunt.

Genua *cui patrem* *Genetricem* Græcia, *partum*
Littus & unda *dedit*, *hic* Bonus *esse potest*?
Fallaces *Ligures*, mendax *est Græcia*, *Ponto*
Nulla fides; *hæc tu*, singula, *solus habes*.

Carmen isthoc *Iambicum* adjectum erat à fine *Dialogi* cum veteri *Epilogo* prodeuntis.

Julius obit, Cœlum petit, nanciscitur
Petrum; ut clues? summus ego sum, inquit, Pontifex.
Apagesis; hic nullus fluvius, haud pontibus
Quicquam est opus. Abiit, recepit se in domos
Plutonias: huic obvius factus Charon,
Quo tendis, infit, quis, aut quod nomen tibi?
Hæc Julius. Ego Pontifex (ut antid' hac.)
Siccine? facessas hinc citiùs, neque enim feram
Fluminibus infernis novos pontes strui;
Sic pensitari consuetum perdere
Naulum? recede, Cocyto aut immergitor.
Quid faciat, aut quà se recondat pergula.
Vesana sanctitas? polo arceri hospite,
Erebique furvis insulis excludier.
Ignota priscis, & reperta nullibi,
Animi dubius, invisa confinxit loca,
Illique Purgatorio nomen dedit.

FINIS.

JANI ALEXANDRI FERRARII,

Cœnobitæ Augustiniani,

EUCLIDES CATHOLICUS,

SIVE

DEMONSTRATIO ROMANÆ FIDEI, ex primis, certis, & evidentibus principiis, Mathematica methodo, & connexis continua serie propositionibus, deducta.

Ad

Reverendissimos Viros,

ADRIANUM & PETRUM
DE WALENBURCH.

——*Ridenti dicere Verum,*
Quid vetat? ——

[Joannes Ludovicus Fabricius]

OXONII.
MDCLXXX.

B.M. Cat.

(12), 76 p.